

Leto 2018

01 CENA 4,00 €

Wladika

**KAJ PA VNUKINJE
LEPE VIDE?**

V TEJ ŠTEVILKI

01 ❖ 2018

UVODNIK

03
V dvainšestdesetem letu

FOKUS

04
Ivan Verč
Kaj pa vnukinje Lepe Vide?

KRŠČANSKO ŽIVLJENJE

11
Tomaž Simčič
Je papež Francišek heretik?

OBLETNICA

14
Ivo Jevnikar
Goršetova primorska leta (II)

EKOLOGIJA

19
H. J.
Ob hudem mrazu nam malo
globalnega segrevanja prav pride

ANTENA

21
Novice

LITERATURA

32
Edo Radošček
Pradavni navdih

PRICEVANJA

37
Mirella Urdih
Razmišljanje zdomske
tržaške Slovenke (XIX.)

KULTURA

39
Zapisnik 46. literarnega
natečaja Mladike

V DVAINŠESTDESETEM LETU

Mladika stopa letos v 62. leto. Od njene prve številke v letu 1957 se je veliko stvari spremenilo – pri nas in po svetu.

Ob izidu prve številke pred dvainšestdesetimi leti je bilo naše kulturno življenje kljub ideološkim in političnim napetostim živahno in razvejano. Kulturnega doma v Trstu še ni bilo, v Gorici tudi ne. Naše gledališče je igralo v avditoriju Zavezniške vojaške uprave v Ulici Teatro Romano in po slabo zakurjenih dvoranah v okolici. Slovenski izobraženci so z raznimi poskusi izdajanja revij kazali ne samo voljo po življenju, ampak tudi voljo po utemeljevanju svojih nazorskih in ideoloških izbir. Kar naštejmo nekaj naslovov: Tokovi, Sidro, Stvarnost, Stvarnost in svoboda ... Za temi revijami so stali izobraženci Alojz Rebula, Boris Pahor, Pavle Merku, Josip Tavčar, Franc Jeza in drugi. Kasneje sta se omenjenim revijam pridružila Most in Zaliv, ki sta obstala najdlje.

V ta čas pade začetek izhajanja naše revije. Tudi ob njenem rojstvu so ob njej stali izobraženci in duhovniki: Jože Peterlin, Maks Šah, Vinko Beličič, Stanko Janežič, Lojze Škerl, Dušan Jakomin in številni mladi, ki so se kasneje lepo uveljavili v kulturnem in družbeno-političnem življenju. Mladika je takrat imela poverjenike, ki so skrbeli za njeno razširjanje po vsej Primorski.

Danes lahko poverjenike naštejemo na prstih ene roke, čeprav nam po čudežu naklada ne pada.

Toda. Po padcu režima, po demokratizaciji v Sloveniji in po odpravi meje, čeprav še tako odprte, ali smo lahko zadovoljni?

Mislím prav, da ne. Marsikdaj imam vtis, da gredo spodbude za ohranjanje narodne zavesti in slovenstva prej z naše strani v Slovenijo kot pa obratno.

Nasprotno. Po šestdesetih letih našega vztrajanja se državljan Slovenije na obisku pri nas čudi, da smo še tu: »Ah, imate slovenske šole?« vpraša.

Tako je stanje po sedemindvajsetih letih samostojnosti. Mi pa bomo ostali, če bomo to sami hoteli. Zato vztrajamo in s ponosom stopamo v svoje dvainšestdeseto leto.

KAJ PA VNUKINJE LEPE VIDE?

Ivan Verč

O izvendržavnosti

4. novembra 2018 se bo Italija spomnila stoletnice konca prve svetovne vojne, zmage nad avstro-ogrskim cesarstvom in priključitve Trsta in Gorice k savojski kraljevini. Slovenci v Italiji se bomo tega datuma spomnili tudi zato, ker pomeni konec do tedaj skupnega bivanja v eni sami (avstro-ogrski) upravno-politični enoti (z izjemo Benečije). Svojo »izvendržavnost« smo po letu 1954 preimenovali v »manjšino«. O izvendržavnosti razmišlja Andrej Lokar v eseju *Vnuki Lepe Vide* (Mladika 2017/8) in o njeni pojmovno kategorialni utemeljenosti priča dejstvo, da se pojavlja zdaj kot vzporednica, zdaj kot dopolnilo, zadnja desetletja tudi kot razlika v primerjavi z drugim polom Lokarjevega binoma, z »znotrajdržavnostjo«. Ti dve kategoriji sta pogojevali splošno dojetje sveta Slovencev v Italiji in izoblikovanje lastne samopodobe. Esej, ki postavlja ločnico med »izven« in »znotraj« v čas po osamosvojitvi Slovenije, lahko dopolnimo s pripombo, da so se kulturni modeli, s katerimi se Slovenci v Italiji zgodovinsko soočamo in se v njih različno prepoznavamo, ukoreninili veliko pred nastankom samostojne države Slovenije. Že celo stoletje smo izvendržavni.

O ohranjanju in postajanju

Po Lokarjevem mnenju se je slovensko organizirano družbenopolitično in kulturno življenje utemeljevalo na »ohranjanju« identitete kot danosti

(predvsem v odnosu do jezika kot temeljne kategorije narodnosti) in na njenem »postajanju«. Leksem »postajanje« je tu uporabljen v filozofskem smislu in pomeni proces nikoli dokončanega nastajanja (prim. fr. »le devenir«, angl. »the becoming«, ital. »il divenire«). Prvi vzorec naj bi bil značilen za izvendržavne, drugi za znotrajdržavne Slovence. Z »osuverenitvijo« slovenske države je bil vzorec ohranjanja presežen: cilj je bil dosežen, identiteta in z njo jezik sta postala nevprašljivi danosti in znotrajdržavna slovenska kultura je njun nekdanji obrambni naboj zamenjala s ciljnimi »razvojem«. Od tod naj bi izhajala tudi neskladnost med zamejstvom in maticodržavo, še posebno z vidika literarnega ustvarjanja in njegove vzajemne recepcije. Lokarjev kategorialni aparat je vreden razmisleka. Vendar le pogojno: procese dinamičnega postajanja znotrajdržavne identitete ni mogoče vzporejati z identitetnimi procesi izvendržavnih Slovencev brez vpogleda v njihovo postajanje oz. v njihovo notranjo dinamiko. Ta manko, ne samo v odnosu do narodne identitete, je pravzaprav tisto, kar ves čas po 2. svetovni vojni (delno tudi prej) zaznamuje dvosmerno vzporejanje in primerjanje.

O identitetnih pripovedih

Stoletno izkustvo nam pravi, da je identiteta vedno bogatejša od zunanjih pripovedi in od notranjih samopripovedi o njej. Kot vsaka druga, tudi izvendržavna identiteta »postaja«. Izoblikuje se na spremenljivem doživljanju odnosa, ki

ga zdaj sredobežno, zdaj sredotežno, vzpostavlja z »geopolitičnim«, »zgodovinskim«, »družbenopolitičnim« in kulturnim »okvirom« (v kronološkem redu: Kraljevina Italija, 1918–1943; Operationszone *Adriatisches Küstenland*, 1943–1945; Zavezniška vojaška uprava, 1945–1947; Svobodno tržaško ozemlje, 1947–1954; Republika Italija, 1954 do danes). S tem okvirom je zamejstvo od nekdaj v neposrednem stiku, saj je vanj zajeta slika že celo stoletje njegov vsakdanji bivanjski prostor (od leta 1918 smo bili znotrajdržavni 40 dni, od 1. maja do 12. junija 1945). Kljub stoletje zakoliče-

nemu geopolitičnemu statusu, izvendržavno slovenstvo ni nikoli pretrgalo popkovine s prostorom onkraj okvira oziroma z matico in z njenimi različnimi znotrajdržavnimi statusi. Za globlje razumevanje nehomogene preteklosti so primerjanja, vzporejanja in razlikovanja med vzpostavljanjem identitete v izven- in znotrajdržavnem prostoru kulturnozgodovinsko potrebna, so pa lahko zavajajoča, če eni identiteti pripisujemo primat ohranjanja, drugi pa primat razvoja. Primat ohranjanja je odvisen od zgodbe, ki jo sebi in drugim pripovedujemo o identiteti. V zamejstvu naj bi zgodba slonela na slovenstvu, ki z izključujočim (»ekskluzivnim« po Lokarju) odnosom do tujih silnic ohranja svojo identiteto. V »duhovje« skupnega slovenskega kulturnega prostora naj bi se morda znila tudi zato, ker je znotrajdržavna identiteta vključujočega (»inkluzivnega« po Lokarju) značaja in bi se za svoj uravnovešeni razvoj lahko pozitivno odzvala na morebitno kontaminacijsko dopolnilo. Vse bi se nekako izšlo, če si zamolčimo pripoved, da si vsak bivanjski prostor, še posebno s stoletnim izven-

državnim stažem, ustvarja svojo razvojno in vključujočo identiteto. Neglede na aksiološko-aksiomatične pripovedi o njej, identiteta ni dokončna kategorija in ne miruje. V dolgotrajnem postajanju se izrisuje kot postopno spremenljivi proizvod nosilca same identitete. Med tistimi, ki se v javnosti pojavljajo kot edino reprezentativni nosilci slovenske izvendržavnosti, običajno prevladuje pripoved, ki ustreza samopotrjevanju in ne dejanskemu stanju: identiteta je objekt že izdelanih pomenskih razsežnosti. Po uradnih družbeno-političnih kanalih Slovenci v Italiji izvažamo izvendržavno identiteto

ohranjanja tudi v znotrajdržavni prostor. Sicer pa, s katerimi drugimi argumenti naj bi romali v Ljubljano? Ali jih sploh imamo? Tudi če si potihoma pravimo, da se v njih dušimo, jih resignirano sprejemamo in ponavljamo, čeprav se občasno pojavljajo pripovedi, ki v prostor vnašajo svežino.

»Neglede na aksiološko-aksiomatične pripovedi o njej, identiteta ni dokončna kategorija in ne miruje.«

O ženski ustvarjalni identitetni pripovedi

Prezračena pripoved se nam ponuja ob branju ženske literature na Primorskem in ob prispevkih, ki jih je vsebinsko in informacijsko izredno bogat zbornik zbral na to temo (*Ženska literarna ustvarjalnost na Primorskem*, ur. Marija Pirjevec, Mladika 2017, 320 str.) V Lokarjevem eseju ni enega samega ženskega imena iz naše izvendržavne ustvarjalnosti (iz

znotrajdržavne jih je nekaj). Že v prvem obdobju, posebej pa v zadnjem, je primorska ženska ustvarjalnost zaznavno premaknila parametre, v katere po inerciji umeščamo svojo identiteto. Danes se identiteta izven državnih meja ne pojavlja več kot danost, ki enostavno »je« in jo moramo zato ohraniti v njeni nespremenjeni pomenskosti. Za slovenske ustvarjalke, ki živijo za mejo in ob njej, identiteta je gibčna kategorija spremenljivega postajanja. V zborniku je vprašanje o vzpostavljanju suverene in samostojne ženske identitete, osvobodene od moške prevlade, smiselno utemeljeno, a se da iz njega razbrati še kaj več. Gre namreč za vprašanje o identiteti nasploh. Z vsako redukcijo na izključno žensko identiteto bi tvegali brisanje vsega, kar jo presega. Brisali bi uvid v enkratno kategorijo bivanja in v avtentičnost njegovega doživljanja. Ko si pripovedujemo zgodbo o enoviti izvendrжавni identiteti, v kateri naj bi se nerazločno prepoznavali že zato, ker »smo Slovenci«, je enkratno bivanje zanemarljiv in občasno moteč element. Vendar povratek k bivanju ni ne povratek k intimizmu (k nekoliko poenostavljeni moški pripovedi o ženski literaturi), ne k individualizmu, še manj k relativizmu, skratka, k vsemu, kar naj bi po Lokarjevem mnenju kvarno vplivalo na znotrajdržavno literarno in družbeno kulturo ter na odnos do slovenske umetniške ustvarjalnosti onkraj njenih meja. Povratek k dejanskemu doživljanju bivanja je kategorija, s katero lahko premislimo tudi svoj odnos do skupne zamejske identitete. Med zgodbo o izvendrжавnem identitetnem občutku za »občestvenost« (za skupnost) in zgodbo o znotrajdržavnem individualizmu, ki skupno identiteto rahlja in zamaje (tako Lokar), ni neskladnosti. Neskladnost je med že proizvedeno in ponavljajočo se pripovedjo o ohranjanju v že vnaprej dani identiteti in poskusom obnovljene pripovedi o postajanju in razvoju v raznolikem in bogatejšem bivanju *z njo*, *v njej*, *ob njej*, včasih pa tudi *brez nje*. S svojo pripovedjo ženska literarna ustvarjalnost na Primorskem ponuja v razmislek zgodbo o razkoraku med ustaljeno identitetno paradigmo in dejanskim bivanjem pod njenim pokroviteljskim krilom.

O sebstvu

Od *Slovenke* Marice Nadlišek dalje je gibalo ženske ustvarjalnosti uvidevanje *sebstva* kot procesa zavedanja o enkratni »drugosti«. V začetni fazi je ženska drugost sicer še vedno objekt, ki s svojo specifikom potrjuje identitetno paradigmo (na primer,

vlogo ženske pri ohranjanju slovenstva kot zavesti o rodovni, ozemeljski, jezikovni in tudi socialni pripadnosti), ob lastnem intelektualnem samozavedanju pa se postopoma oddaljuje od njene utesnjujoče govorice. Za primorske literarne ustvarjalke je uvidevanje sebstva, po eni strani, poskus izrekanja o sebi in soočenja s sebstvom nikoli dokončno dojemljivega drugega, po drugi pa sposobnost pripovedi o identiteti v razvojnem dopolnjevanju in spreminjanju. Gre za pomemben premik v odnosu do nekoč gonilne sile skupnostne enoznačne identitete. Izvendrжавna identiteta v postajanju in razvoju ne pristaja več ne na redukcijo enkratnega »jaza« na obvezni »družbeni jaz«, ne na očitek, da je vsak »jaz« manifestacija individualizma in je zato za kolektivno identiteto (za obvezni manjšinski »mi«) kvarno nekonstitutiven. V primorski ženski ustvarjalnosti ni nikakšnega odstopa od občestvenosti, odstop je od njenih zaprašenih identitetnih pomenov. V primerjavi s pripovedjo o binarno izključujoči strukturi (mi-oni, svoje-tuje, za-proti), se občutek za skupnost pojavlja kot »relacijska« kategorija. Vanjo se tvorno vpisuje tudi inkluzivno prehajanje med različnimi drugostmi. Relacijskosti ni mogoče vzporejati ali enačiti z relativizmom. Relacijski pluralizem resnic ne predpostavlja njihove vzajemne zamenljivosti, zanikana je zgolj »resnica, ki ima oporo in merilo sama v sebi« (Tine Hribar). Lokar ugotavlja, da *slovenstvo* ni ne »edini«, ne »izključni horizont« pri vzpostavljanju identitete, še posebno ne takrat, ko se pojavlja kot hierarhično postavljena resnica o njeni samoumevni danosti. Primorske ustvarjalke si za uvid slovenskega horizonta izbirajo lastno točko opazovanja, različne točke pa vračajo različne horizonte (v presečišču se žarki pač lomijo in odbijajo drugače). Med Slovenci, ki že od leta 1918 živijo v Italiji, se je to spoznanje razvijalo, sicer v zatišju, vsaj od časa po drugi svetovni vojni dalje (v drugačnih okoliščinah tudi prej), plodni humus za svojo pripoved pa je dobilo tudi v ženski relacijski občutljivosti. Ob tem spoznanju se je identitetni horizont slovenstva spreminjal in je odpiral pot k postopnemu preoblikovanju njegovih ukalupljenih pomenskih kategorij. Za mnoge primorske ustvarjalke je kategorija *narodnosti* tema, ki »ne pritegne« (Marija Pirjevec o Mariji Kostnapfel), v začetni fazi sproža »ironijo«, postopoma pa tudi »odpor do avtoritete domuljubnega izročila« in do »pomenske izpraznjenosti nacionalnih mitov in simbolov« (Irena Novak Popov o Alenki Rebuli). Biti Slovenec v Italiji »brez kompleksov majhnosti in ogroženosti«

(Miran Košuta) pomeni dopolnilo in protiutež mlakužnemu vzorcu zamejskega ohranjanja. V ženskem ustvarjalnem odnosu do sebe, do sveta in do narodnostno kolektivne zavesti se je zares nekaj »zalomilo« in uradno potrjeni družbeno ustaljeni parametri narodne identitete vse bolj postajajo »abstrakten konstrukt« (Vilma Purič).

O jeziku

Ko se v pomenski osnovi identiteta zamaje, se zamajejo tudi sestavni deli njenega paradigmatičnega vzorca. Jezik sodi v temeljne prvine identitete. Pravimo, da je dober, ko nas potrjuje v skupni jezikovni identiteti in nam tu in onstran meje omogoča nemoteno komunikacijo, je pa slab, ko govorec ali pisec, ob siceršnji uporabi »nekakšne« slovenščine, jezikovno »ne misli slovensko«. Vendar jezik, kot ugotavlja tudi Andrej Lokar, ni samo pragmatična komunikacija. *Stoletno jezikovno bivanje* v izvendržavnem geografskem in družbenem »idiolektu« (Matejka Grgič) ni statičen pojav. Kot se dogaja z vsako jezikovno reprezentacijo sveta in sebe v njem, tudi idiolekt dinamično *postaja in se razvija* (za nekatere je to nazadovanje). Oblikoskladenjske nepravilnosti, pomensko neprilagojeno besedišče, prevedeno iz tujega jezika (kalki iz italijanščine), neposredno vdiranje referenčno ustrežnejše italijanščine ali tržaščine, celo slovnični spodrsaljaji in sploh vse, kar bi v imenu skupnega sporazumevanja vsevprek zahtevalo navednice ali daljšo opombo pod črto, je sicer mogoče uspešno popravljati in izboljšati (brez učiteljsko vzvišenih normativnih lektorskih posegov), ni pa mogoče brisati sveta, ki ga idiolekt že celo stoletje ne samo izraža, ampak tudi *osnuje* (kot pravi tudi Lokar). Odnos med izven- in znotrajdržavno slovenščino ni odnos *dveh idiolektov* ali, netočno povedano, *dveh jezikov*, je odnos *dveh samoniklih jezikovnobivanjskih svetov*. Brez dodatnih in na trenutke živčnih vsestranskih pojasnitev (redundance in povratne informacije) ju še tako ustrezna pragmatična komunikacija ne more poenotiti ali spraviti pod skupni imenovalec. Tudi če se izven- in znotrajdržavna govorca pogovarjata v knjižni pogovorni slovenščini (recimo, v jezikovnem standardu, ki ga poslušamo na slovenski znotrajdržavni radioteleviziji), bo razpon informacij, ki si jih izmenjujeta, manjši in drug drugemu v marsičem nedostopen od razpona informacij, ki jih vsak govorec implicitno vgrajuje v svoj jezik. Vanj pa jih implicitno vgrajuje zato, ker jezik, ki svet osnuje, ne

more biti v konfliktu s svetom, ki ga je sam osnoval (razen takrat, ko se iz strahu pred »pravilno« slovenščino govorec spreneveda in ponižno simulira jezik, v katerem ne živi). Kdor svoj osebni in delovni vsakdan večjezikovno živi, sebe ne prevaja. Večjezikovno samozavedni izvendržavni Slovenec govori in piše samo v izvirnikih (dobrih ali slabih). Včasih je izvirnik knjižna slovenščina, včasih knjižna italijanščina (marsikdo v slovenskem zamejstvu v njej objavlja), včasih lokalno narečje (Marina Cernetig) ali »pristaniška« govorna mešanica (Irena Žerjal). V ustnem sporazumevanju je najpogostejši izvirnik tržaščina. Na večplastnost zamejskega jezikovnega bivanja je že v 80. letih opozorila Ivanka Hergold: njena Herta »iz Jugoslavije« slovnično »popravlja male Slovence v velike«, ob tem pa se sprašuje, ali je »jezik, ki ga govoriš vsak dan /.../ res tvoj«. Trditev, da je jezik neodtujljiva prvina narodne identitete, je utemeljena, vprašanje je, na kaj mislimo, ko o njem govorimo in na katero mesto ga hierarhično umeščamo v vrednostni lestvici bivanja.

O odnosu do drugega

Odnos, ki ga vzpostavljamo z drugim, se začne s pripovedjo o njem. Ko o drugem pravimo, da »on je«, ga zreduciramo na objekt določanja. V tem ni nič nenavadnega, ker iz svojega gledišča nihče ne more vedeti, kaj drugi *zares* je. Ko bi uzavestili neizbežno implicitni manko v določanju drugega, bi morda spoznali, da z vsakim »on je« brišemo, kar je vgrajeno v njegovo, nam nepoznano identiteto. Brez zahtevnega miselnega napora in brez ustreznega spoznavnega aparata nam njegova identiteta ostaja nedostopna in jo iz strahu pred ne(po)znanim zavračamo. Izvendržavni Slovenci se načelno prepoznavamo v izjavi, da »nobeno samoreferenčno gledišče« ne more »brati izkušnje drugega« (Vilma Purič o Ireni Žerjal). V tem etično utemeljenem spoznanju odkrivamo »partikularnost« (Lokar) svoje zgodovinske izkušnje, predvsem takrat, ko se v italijanski in tržaški enostranski pripovedi slovenska drugost pojavlja kot brezosebni predmet, kot sumljivi »sičnik in šumevec« brez identitete (Irena Žerjal). Slovenska književnost je večkrat pisala o pogubnosti nacionalno enoznačnega določanja drugega. Ker gre za ključni eksistenčni element v doživljanju bivanja, se zgodovinski odpor do tuje samoreferenčne pripovedi (pri nas: italijanske) vpisuje tako v identitetno načelo ohranjanja kot tudi v negovanje kolektivnega spomina,

vendar je v novejši ženski literaturi zaznaven tudi izraziti odmik od ustaljene paradigme. Ženska občutljivost ne utemeljuje in ne gradi več bivanjske identitete na negativnem načelu, na tujih grehah, ki ogrožajo pravico do obstoja. Ponuja nam pozitivno relacijsko načelo, ki z »nagnjenostjo« k drugemu pripomore k »izboljšanju skupnosti« (Vilma Purič o Patriciji Dodič in o Alenki Rebuli). Kot vsako ustvarjalno delo tudi ženska primorska književnost izhaja iz partikularnosti svojega časa in prostora, v današnjosti bivanja pa odkriva razdiralni naboj samoreferenčne pripovedi. Z negativnim nabojem se sooča vsakič, ko prihaja v stik z najrazličnejšimi govoricami o drugem (vključno z govorico o ženski drugosti). Spoznanje, da narodna pripadnost ne upravičuje samoumevnega zatekanja v (ne)varen pristan negativne pripovedi, je zadnje čase zrahljalo tudi samopotrjevalno težnjo po binarno konfliktnih in samoreferenčnih pripovedih (Italijana o Slovencu ali Slovenca o Italijanu). Pripoved o drugosti je zdaj neobremenjena pripoved o nas samih: je pripoved o neizbežni drugosti sebstva, o drugosti svoje telesnosti (Zlatka Obed Lokatos), o drugosti bližnjega ali oddaljenega sočloveka, o drugosti izvirne ustvarjalne misli v gluhi lozi družbene in literarne javnosti (Irena Žerjal), o samem smislu pesniške drugosti v vojnem nasilju (Majda Artač), o vzajemnosti, prehodnosti in spremenljivosti večno drugih prostorskih koordinat (Marina Cernetig). Kot se dogaja z vsakim ustvarjalno avtentičnim odnosom do bivanja, se obnovljena identiteta pojavlja kot *preseganje* vzorcev, ki zagotavljajo stabilno trajanje kategorije ohranjanja. Primorska ženska književnost ne briše spomina, temveč udejanja prehod iz svojega partikularnega k svojemu univerzalnemu. Je premik od trpne vpetosti v zgodovino k tvorni dejavnosti ustvarjalnega, »sposobnega človeka« (Paul Ricoeur). Uvid v bivanjsko identiteto postajanja in v njeno nenehno prehodnost je gibalno ženske ubeseditve sebe in sveta: po eni strani se ograjuje od »ponavljanja« zgodb, ki naj bi z oživljanjem spomina ohranjale ekskluzivnost identitete, po drugi pa od »odklanjanja« vsega, kar bi vdiral v neprebojno paradigmo in jo od znotraj (inkluzivno) zamajalo. »Obsedeno ponavljanje« in »slepo odklanjanje« (Paul Ricoeur) krepi ohranitveni razkorak med nacionalnima drugostima (in ne samo med njima). Ženska literatura je njuno mesto prepustila razvojnemu in usodnejšemu etičnemu razkoraku med človekom in človekom, med njim in naravo, med pozitivnimi čustvi in njihovo pragmatično odsotnostjo, med

tem, kar ni v nasprotju z njeno relacijsko občutljivostjo in tem, kar se od nje oddaljuje.

O nekaterih vzrokih ženskega nepriznanja

Ženska ustvarjalnost na Primorskem je bila »redko primerno upoštevana« (Marija Pirjevec), njeno nepriznanje v javnosti pripisujemo prevladi moške pripovedi, ki ji samoreferenčno določa mesto v družbi. Ob dolgotrajnem iskanju »poti prostosti« (Marija Pirjevec), prisotnem vse od starejše književnosti, je ženska intelektualna samozavest preusmerila razrešitev vprašanja o osvoboditvi od moške samoreferenčne pripovedi na morebitno samorefleksijo moškega (je pač »njegov« problem). Z gledišča literature je vprašanje utemeljeno: tudi v povojni izvendržavni moški književnosti prevladuje samoreferenčna pripoved, v kateri je ženska figura funkcionalna moškemu svetu. To je ena plat ženskega nepriznanja. Misel, da je mogoče pripisati glavno oviro za ženski preboj v javno življenje golemu dejstvu, da gre pač za »žensko«, je reduktivna. Ženska ne najde ustreznega mesta v družbi zato, ker pomenske kategorije, ki jih o identiteti ponuja sebi in javnosti, niso vedno v sozvočju s sistemsko družbeno paradigmo. V samoreferenčnem prikazovanju se dominantna kultura opira na to, kar sama določa kot merilo dobrega, koristnega ali funkcionalno pomembnega. Za ohranjanje (samo)obstoja sistema ustroja je vdiranje heterogenih pomenskih kategorij nezaželeno. Nič nenavadnega ni, da so v javnem življenju ženske, ki nam z obnovljeno avtentičnostjo bivanja ponujajo bogatejšo identitetno kulturo, redki pojav. Ko ustvarjalna misel ne bi bila zgolj spomin na prvine narodnega konstituiranja, bi morda lahko razmislili o relacijskih kategorijah, ki nam jih ponuja nepovršno branje ženske literature na Primorskem.

Glede *identitete* bi bilo verjetno dovolj, ko bi »abstrakten konstrukt« opazovali z gledišča njegovega dejanskega bivanja. Identiteta Slovencev v Italiji se je izoblikovala po dveh tirnicah: s svojo vključitvijo v italijansko državo je leta 1918 slovenska identitetna kultura postala izvendržavna in je po sili razmer odprla vprašanje, ki je bilo v konfliktu s (takratnim?) pojmovanjem nacionalne države: s priključitvijo je odprla vprašanje o *multikulturalnosti* (ali vsaj o *dvokulturalnosti*) enonacionalne države. Ko je italijanska oblast pripisala lastni identiteti status »absolutne, zaokrožene in v sebi izpolnjene«

kulture (Lokar), je za druge ostal samo obstoj v samoohranitvenem vsakdanu. Zaverovanost v absolutnost kultur je pustila za seboj vrsto negativnih učinkov, od nasilne asimilacije in vojnih strahot do prestrašenega ali preračunljivega odpadništva. Vse bolj naraščajoča multikulturalnost sama po sebi ni nujno strah vzbujajoči pojav, je množstvo samozadostnih identitet, ki stik z drugostjo omejujejo na stopnjo pragmatične nujnosti. Izrojenost njenega naravnega stanja je odvisna od pozicije moči, z mesta katere ena od kultur v množstvu spregovori in vsiljuje svojo samozadostnost vsemu, kar ne sodi v lastno paradigmo. V naši izvendrжавni zgodbi je bila multikulturalnost večkrat označena z negativnim predznakom in na negativnem odnosu do nje se utemeljuje identiteta ohranjanja. Vendar je to samo ena od zgodb, ki pripovedujejo o identiteti izvendržavnega Slovenca. Obstaja pa tudi zgodba o postajanju identitete po vijugasti poti, ki jo je Slovenec v Italiji prehodil v svojem vsakdanjem bivanju. Izvendržavni Slovenec ni samo objekt v luči neprijaznih zgodovinskih okoliščin, je človek v svojem enkratnem življenju. Poleg značilnosti svoje kulture, običajev, jezika in ostalih parametrov, na katerih je osnoval in nenehno osnuje svoj svet, vsrkava vase tudi drugost, ko bere in posluša, govori in piše v njenem jeziku. Je v stalni relaciji s parametri, ki določajo kulturo drugega, tudi ko se ji upira (vsaki »ne« je implicitna potrditev njene prisotnosti). Lahko odloči, da se da ujeti v varno samozadostnost, lahko pa odloči, da postane aktivno gibalno identitetnih procesov in protagonist svojega nedokončanega spreminjanja in dopolnjevanja. Lahko identiteto ohranja, lahko jo v stiku z drugostjo obnavlja. V računovodstvo ohranjanja lahko še naprej beleži minuse, lahko pa poišče pluse tam, kjer ni ne »izgubljenih«, ne »nepravih« slovenskih identitet. Morda jih stakne v večplastnih identitetah, ki se v nekonfliktnem odnosu do dejanskega bivanja drugače odzivajo na vprašanja o raznolikih horizontih narodne pripadnosti. Govorimo o dolgotrajnih procesih, ki kot podtalnice tečejo hitreje ali počasneje, včasih privrejo na dan iz globin stoletja, njihova glavna značilnost pa je, da v sebi ohranjajo sledove vseh plasti, s katerimi so prišle v stik. So naravni in neustavljivi procesi. Pravimo jim *medkulturalnost*. Stoletno bivanje izvendržavnega Slovenca v Italiji ni geološka doba, je pa ustrezno dolga, da tvorno *medkulturalnost* sprejemamo kot gibčno paradigmo zamejske identitete v bivanju

njenega dejanskega časa in prostora. Morda je čas, da premislimo ohranitveno trditev, po kateri naj bi Slovenec v Italiji živel »v tujem okolju« (Primož Sturman) že celih sto let.

Podobno se dogaja z *jezikom*. Če izvendržavni Slovenec govori (dobro ali slabo) v izvirnikih, pomeni, da se zanj informacije pretakajo brez »filtra lastnega kodiranja« (Lokar). Ne zato, ker ga ne bi bilo, prisoten je povsod in vedno, še najbolj na osebni ravni, temveč zato, ker ni mogoče enkrat za vselej določiti, kateri je izvirni kod. Vsakokrat je lahko različen. Pretakanje ni enosmerno. Navadno pravimo, da je izvirni italijanski kod prisoten, ko govorimo ali pišemo v knjižni slovenščini (in se nad tem pritožujemo), vendar je izvirni slovenski kod prav tako prisoten, ko govorimo ali pišemo v knjižni italijanščini (kar v identiteti ohranjanja vzbuja sum, v identiteti postajanja pa ustvarjalno zadovoljstvo). Ko govorimo in pišemo še v tretjem jeziku, sta verjetno prisotna oba. Dvosmerno pretakanje je mogoče tam, kjer noben jezikovni kod ni v konfliktu s prostorom lastnega bivanja.

»Izvendržavni Slovenec ni samo objekt v luči neprijaznih zgodovinskih okoliščin, je človek v svojem enkratnem življenju.«

Ženska občutljivost v *odnosu do drugega* skoraj samodejno odpira vprašanje, do katere mere zares sega zamejska relacijska občutljivost. Zgodovinska izkušnja, v kateri smo sami igrali vlogo nezaželenega drugega, ni dovoljšen razlog, da se napajamo v samozadostnem vrelec samoumevnega sprejemanja drugosti. Identiteta ohranjanja nas s kolektivnim spominom morda zavaruje pred nevarnostjo javnega izkazovanja nepriznavanja drugosti, kar še ne pomeni, da smo že sami po sebi imuni od rasističnih ali fašistoidnih vzgibov. Ker smo prepričani, da jih sami nikakor ne moremo imeti, jih pripisujemo sodobnim trendom v Italiji, občasno pa jih tudi uvažamo iz slovenskega znotrajdržavnega prostora. Vse v imenu etične neoporečnosti, ki jo hranimo v naši trpni zgodovini. Politično smo zelo korektni, še posebno takrat, ko se pogovarjamo o oddaljenem drugem (o afriških migrantih in revežih), nekoliko manj pa takrat, ko

se v svojem vsakdanjem bivanju soočamo zdaj z mešanimi zakoni, zdaj s šolsko problematiko, zdaj z bližnjo drugostjo črnega *vucumprà*, z drugostjo čistokrvnega soseda Slovenca (je moje, je tvoje, je naš, je vaš), zdaj s sosedom Italijanom, ki je že zgodovinsko absolutno drugo, poleg tega pa morda ima še napako, da je *ežule* (beseda *optant* je dokaz, da funkcionalna komunikacija ne zaobjema sveta, ki sta ga leksema osnovala v dveh različnih bivanjskih izkušnjah). V odnosu do človeka, občestvenosti, jezika in prostora identiteta postaja in se razvija znotraj »celotne danosti« (Vilma Purič o Ireni Žerjal) svojega bivanjskega okvira.

O nepriznanju ustvarjalne misli v javnem življenju

Kot se dogaja z vsako drugo, ženska ustvarjalna misel ni poklicana, da samodejno zapolnjuje manko, ki v izvendržavni slovenski družbi štrli iz vrzeli med dinamično, samozavestno identiteto postajanja in statično kolektivno, ponavljajočo se identiteto ohranjanja. Ustvarjalna misel izpolnjuje svojo zavezanost občestvenosti s tem, da pripoveduje o svoji neravnodušni vpetosti v dejansko bivanje. Za negovanje kolektivne vpetosti v skupnost in za identitetne parametre, ki jo kot skupnost tudi določajo, so pristojne njene družbenopolitične organizacije. O vrzeli med identiteto ohranjanja in identiteto postajanja so na razpolago empirični podatki in ustrezen raziskovalni material, vendar vse kaže, da je ohranjanje edino blago, ki ga znamo tržiti za naše notranje in zunanje potrebe. Ko bi hoteli tržiti drugačno blago, bi morali premisliti identitetne osnove, na katerih se utemeljuje naš družbenopolitični ustroj. Morda zato, ker nima, ne pozna ali ne zna uporabljati ustreznega instrumentarija, morda zato, ker ga zavestno zavrača, ali preprosto zato, ker si nihče ne reže veje, na kateri sedi, je vse, kar zmore, prevod obnovljenega jezika postajanja v papirnati jezik ohranjanja. Za vsako besedo, ki bi lahko načela dominantno paradigmo slovenske identitete v Italiji, so najpogostejši prevodi molk, neodzivnost in prilepka o »nepotrebni polemiki«. V zamejsko uradno pripoved se stalno umeščajo tudi samopomilovalne besede o mučni situaciji identitetne paradigme, na kateri sama sedi in jo propagira. Ko je obvezni identitetni refren zdrdran, poslušamo še besede obžalovanja, češ da nihče, ne tu, ne onstran meje, zanj nima posluha.

Samoreferenčni jezik ohranjanja nam brez miselnega napora ponuja varen odgovor na vsa vprašanja, ki si jih po inerciji zastavljamo: asimilacija je kriva, da je v zamejstvu vedno manj Slovencev, multikulturalnost pa zato, da je vedno manj *pravih* (?) Slovencev. Sama paradigma, naj bo še tako neustrezna, ni pod vprašajem in širi se razkorak med dinamiko identitete in statiko njene reprezentacije. Ustvarjalna misel nam pripoveduje zgodbo o vrzeli. Odpira se kjerkoli in vsakič, ko dominantna družbena naracija ni več v sozvočju s svetom, o katerem pripoveduje. Vrzeli ni mogoče zapolniti z molkom, ampak s samozavestnim pogledom vanjo, zato da bi jo v skladu z dejanskim bivanjem postavili v izhodišče obnovljene pripovedi o stoletje dolgem identitetnem razvoju izvendržavnega Slovenca. Ko bi sebi in drugim neobremenjeno povedali, da smo Slovenci v Italiji medkulturna skupnost, ki živi v večjezikovnih izvirkih in svoj odnos do drugega gradi na vključujočem postajanju (po poti od »svojega« do »tujega« in obratno), bi lahko v periodičnih romanjih v Ljubljano postali celo zanimivejši. Kdo ve, morda bi v znotrajdržavno kulturo izvozili tudi kakšno pametno misel. Trenutno nič ne kaže, da bi bil pogled v vrzel v središču pozornosti našega drubenopolitičnega življenja, še manj, da bi postal gibalo za premislek o aktivni prihodnosti izvendržavnih Slovencev v Italiji. Kot kaže, so v samozadostni identiteti ohranjanja, ki naj bi nam zagotovila bodočnost, usodnejši drugi problemi. Sodeč po prevladujočih javnih izjavah, je očitno, da se bomo ohranili, ko bomo rešili bistvena (?) vprašanja o lastninjenju družbene imovine, o *pravem* zamejskem predstavništvu, o funkcionalni vseslovenski komunikaciji, o strankarsko uravnoteženem kadrovanju v javnih in poljavnih slovenskih ustanovah v Italiji. Skratka, ohranili se bomo, ko bomo za svojo bodočnost izdelali nepogrešljivi računovodski obrazec.

O zablodah

Po mnenju Andreja Lokarja so za razkorak med zamejstvom in matico odgovorne znotrajdržavne politične in kulturne zablode. Premalo v njih neposredno živim, preveč površno jih doživljam, da bi si o utemeljenosti njegove pripovedi upal povedati kaj več od običajnih klišejev, po katerih je vedno kriv nekdo drug. Veliko laže mi je, ko pripovedujem o zablodah v izvendržavnem svetu, kjer dejansko in neposredno bivam.

JE PAPEŽ FRANČIŠEK HERETIK?

Tomaž Simčič

Zgodovina krščanstva je kar na gosto posuta s herezijami in heretiki. Običajno so herezije obsojali ter heretike izobčili papeži. Bolj nenavadno se sliši, da naj bi bil heretik sam papež. Kdo naj v tem primeru papeža popravi ali ga odstrani in morda celo izobči? Vprašanje se zdi nenavadno, a je to le na prvi pogled. Dejansko se danes z njim intenzivno ukvarja sicer manjšinska, pa vendar številčno nezanemarljiva in vplivna skupina katoličanov, ki v nauku papeža Frančiška odkriva krivoverstva in odmi-ke od večne in nespremenljive resnice.

»Običajno so herezije obsojali ter heretike izobčili papeži. Bolj nenavadno se sliši, da naj bi bil heretik sam papež.«

Res je, papeževega krivoverstva ni mogoče vnaprej izključiti. Njegova dogmatično razglašena nezmotljivost zadeva namreč le nauk, ki ga v vprašanjih vere in morale (*in rebus fidei et morum*) izreka *ex cathedra*, to se pravi, ko kako resnico ali nauk izrecno proglasi kot dokončno in obvezno. Te možnosti pa se je od leta 1870, ko je bila dogma razglašena, do danes poslužil le en papež, in to le enkrat, in sicer Pij XII., ko je leta 1950 razglasil dogmo o Marijinem vnebovzetju.

Diskusija je torej legitimna in sama na sebi niti ni tako nenavadna. Vprašanje je le, kdo koga obtožuje

krivoverstva. Tudi »krivoverci« so sebe razglašali za zagovornike pravega nauka, papeža pa obsojali krivega. Nenavadna in nova je zato predvsem zamenjava vlog, do katere je prišlo z izvolitvijo kardinala Bergoglia, ko je namreč vlogo »inovatorja«, ki je bila običajno domena »naprednjakov«, »levičarjev« in »revolucionarjev«, skratka »krivovercev«, proti pričakovanjem prevzel sam papež ter s tem »konservativcem«, »desničarjem« in »reakcionarjem«, skratka »čuvarjem pravovernosti«, dodobra zmešal štrene, saj jim je odvzel oporno točko, na katero so se lahko zanašali, marsikdaj tudi mimo volje samih Petrovih naslednikov. Glede na to, da je leta 1864 Pij IX. v osemdesetem členu seznama modernih zmot, znanega kot *Syllabus*, kategorično zatrdil, da se papež nikoli ne bo spravil z napredkom, liberalizmom in moderno civilizacijo, je vznemirjenje dela sodobnega katolištva zaradi nastale situacije razumljivo: mar besede in dejanja papeža Frančiška napoved papeža Pija IX. postavljajo na laž?

Sporna apostolska spodbuda *Amoris laetitia*

Razlogov, ki oporečnikom narekujejo opozicijo do papeža Frančiška, je več. Toda nobeno njegovo dejanje, nobena beseda in noben dokument ni doživel tako kritičnega sprejema kot posinodalna apostolska spodbuda *Amoris laetitia*, ki jo je izdal 19. marca 2016, po sklepu škofovske sinode o družini. Nasprotovanje, o katerem je govor, pravzaprav

ne zadeva spodbude v celoti in niti ne kakega njenega posameznega poglavja (vseh poglavij je kar 325), ampak eno samo samcato opombo (št. 351). To pa zato, ker je v njej nakazana možnost, da se v določenih okoliščinah in pod določenimi pogoji tudi ločenim in na novo poročenim parom omogoči dostop do zakramenta sv. Evharistije. Po mnenju papeževih oporečnikov pa je ta možnost, četudi le pogojna, povsem nesprejemljiva, in to zato, ker se s tem zanika ustaljeni nauk Cerkve, po katerem je pogoj za vreden prejem sv. Evharistije stanje posvečujoče milosti, le-to pa sleherni izvenzakonski odnos *ipso facto* zanika. Od tod pravilo, naj se k obhajilu ne pustijo tisti, »ki trdovratno vztrajajo v javnem velikem grehu« (C.J.C., kan. 915). Papeževa zmeta naj bi bila v tej točki tako huda, da bi utegnila ogrožati celo edinost Cerkve, v vsakem primeru pa bi jo bilo treba nujno popraviti.

»Frančiškova apostolska spodbuda je sicer res prelomna, ker težišče od normativne obravnave pomakne v smer duhovnega pristopa.«

Ignacijanska duhovnost

Nisem poklican, da bi bil papežev apologet, in mislim, da tega papež Frančišek niti ne potrebuje. Toda mar *Amoris laetitia* res spreminja nauk in izničuje ali spreminja normo? Vem, da so tu mnjenja deljena, a meni se zdi, da je Frančiškova apostolska spodbuda sicer res prelomna, ampak ne zato, ker bi spreminjala normo, pač pa zato, ker težišče od normativne obravnave pomakne v smer duhovnega pristopa. Problem je v tem, da le-tega brez upoštevanja duhovnih temeljev, iz katerih izhaja, zlahka zamenjamo z načelno popustljivostjo ali celo z moralno ohlapnostjo.

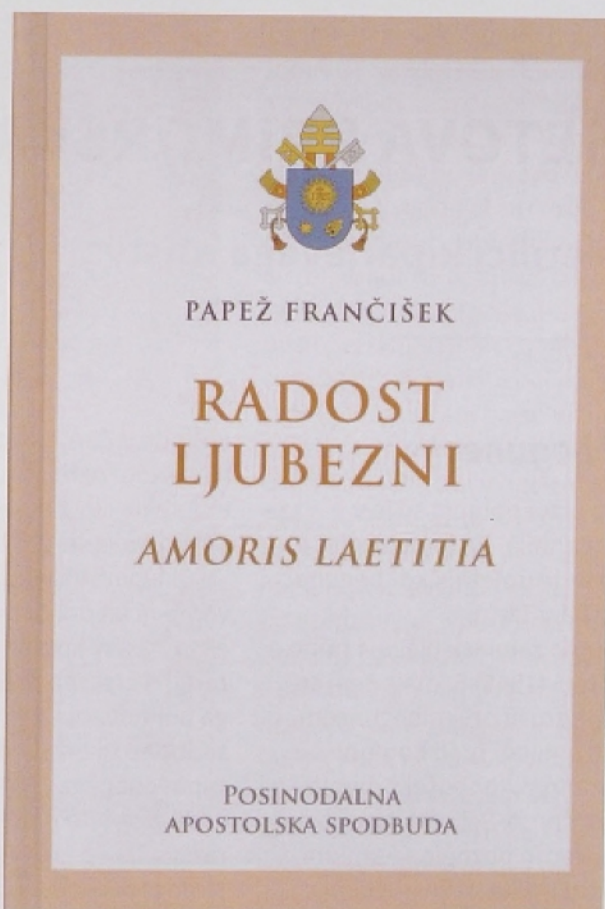
Pred nekaj tedni je o Frančiškovi duhovni teologiji pri Vatikanski knjižni založbi (LEV) izšla razprava slovenskega jezuita Marka I. Rupnika z naslovom *Secondo lo Spirito*, ki te temelje nazorno in celostno predstavi in je zato dobrodošlo branje za vsakogar, ki stvar želi poglobiti. Sam bi se tu omejil na zapažanje, da je besede, odločitve in dejanja papeža Frančiška mogoče bolje dojeti in presojati v luči njegove pripadnosti jezuitskemu redu ter ignacijanske duhovnosti. Vsak, kdor se je kdaj udeležil ignacijanskih duhovnih vaj, ve, da pedagogika sv. Ignacija ne sloni ne na črki zakona ne na subjektivnosti posameznika, ampak na spoznanju, ki izhaja iz umetnosti razločevanja duhov. To razločevanje pa ne poteka na ravni posameznika (individuuma), ampak znotraj medosebnega odnosa, to se pravi odnosa z Gospodom in odnosa s sočlovekom. Kdor zreducira razločevanje duhov na raven situacijske morale, kar je eden od očitkov, ki leti na *Amoris laetitia*, po mojem mnenju ne zadene bistva. Razločevanje duhov namreč ne more biti izgovor za samoopravičevanje, ampak je nasprotno izjemno zahteven in (včasih tudi boleč) proces, nedvomno zahtevnejši od izpolnjevanja nekega pravilnika. In če natanko premislimo, ta ugotovitev velja tudi za opombo 351.

Odprem krajši oklepaj. Dr. Jožetu Prešernu, v letih mojega odraščanja slovenskemu dušnemu pastirju pri Novem sv. Antonu v Trstu, ni bilo mogoče očitati kakih simpatij za modernizem, nasprotno! Pa vendar: ko nas je taisti Prešeren konec sedemdesetih in na začetku osemdesetih let vodil na ignacijanske duhovne vaje v Slovenijo, smo se od raznih patrov Bratinov, Grošljev, Šefov, Krambergerjev (kasneje Rupnikov) učili duhovnosti, ki je po svoji metodologiji bila – če dobro pomislim – povsem slična pristopu, na katerem sloni učiteljstvo papeža Frančiška. Sam sem se ob poslušanju papeža Frančiška že večkrat zalotil – in tako mislim da še marsikdo drug, ki je delil izkušnjo ignacijanskih duhovnih vaj –, da sem se ob določeni njegovi besedi ali misli zdrznil: »To sem pa že nekje slišal!«

Ko torej v *Amoris laetitia* berem na primer, da je »malenkostno se ustaviti pri tehtanju tega, ali ravnanje kakega človeka ustreza moralnemu zakonu (zapovedi) ali splošni normi ali ne, kajti to ni dovolj, da bi v človekovem konkretnem življenju spoznali njegovo polno zvestobo v odnosu do Boga« (št. 304), mi ne pride na misel nobeno krivoverstvo, pač pa se spomnim bogatih izkušenj z ignacijanskih duhovnih vaj, pa tudi vseh drugih duhovnih učiteljev in pričevalcev, ki so že pred tolikimi desetletji naši generaciji prepričljivo pokazali, da živa vera vendarle presega (kar ne pomeni, da izničuje) logiko pravilnikov in zakonikov. Zato bi težko trdil, da učiteljstvo papeža Frančiška doživljam kot absolutno novost, kaj šele kot grožnjo pravovernosti!

Od kod zadrega

Sedanji papež sicer ni ne prvi ne edini, na katerega letijo kritike tradicionalistov. Spomnimo se na gibanje proti II. Vatikanskemu koncilu (škof Lefebvre), na ostre kritike na račun Janeza Pavla II. zaradi medverskih srečanj v Assisiju ali tudi na reakcije na odstop Benedikta XVI. Res pa je, da s svojim naukom

papež Frančišek odkrije kot njegovi predhodniki načena primat »postave« in institucionalne vernosti, ki je v zahodnoevropskem krščanstvu tako globoko zasidran, da si vere sploh ne znamo predstavljati drugače kot v okvirih pravne miselnosti, torej kot vrsto uzakonjenih zapovedi in prepovedi, Cerkev pa kot institucijo, katere življenje bolj kot Sveti Duh ureja *Codex juris canonici*. Ko papež Frančišek to enostransko pojmovanje vere in Cerkve danes postavlja pod vprašaj, ne trdi, da *civitas christiana* kot z zakoni in pravili urejena skupnost v 2000 letih krščanstva ni rodila velikih duhovnih sadov, pač pa le *apertis verbis* ugotavlja, da je v današnjih razmerah ta vzorec preživet in da je treba razmišljati o novi paradigmi. Ugotovitev pravzaprav ni nova in smo si okoli nje najbrž bolj edini, kot bi si radi priznali. Novost je v tem, da nas pred njo postavlja sam papež. Od tod zadrega.

GORŠETOVA PRIMORSKA LETA (II. del)

Ob 120-letnici kiparjevega rojstva

Ivo Jevnikar

Politični begunec¹

Goršetova ustvarjalnost se je v Ljubljani razmahnila. Po koncu vojne, leta 1945, pa se je umetnik kot begunec ponovno znašel v Trstu.

Spet se bomo zatekli k njegovi pripovedi: »Istega leta (1945) 5. maja sem se nemudoma pridružil prvim beguncem, ki so se začeli umikati pred komunističnim pogromom, ter odšel z njimi v neznano bodočnost. Šel sem po poti čez Ljubelj v Celovec in pozneje s kamioni ubiral pot skozi Udine dalje v veliko, znano begunsko taborišče Monigo pri Trevisu; od tam končno zopet skozi Forli v Servigliano, kjer je bila moja zadnja begunska postaja. Od tam sem po dobrih štirinajstih dneh deloma po ‚naključju sreče‘ – ‚per mezzo di fortuna‘ – prišel srečno v Trst, kjer sem potem ostal ves čas do 1952. V Trstu sem bil kot šolnik v službi na Slovenski nižji in Višji realni gimnaziji ter na Slovenskem učiteljskiču za risanje in umetnostno zgodovino. V tem svojstvu sem bil potem ves čas do

odhoda v ZDA. V zvezi s tem bodi omenjena tudi okoliščina, da sem bil zadnja tri leta na slovenski radijski postaji kot poročevalec za t. i. likovno umetnost.«²

Sklepamo lahko, da je Gorše, ki med vojno ni bil politično ali celo vojaško eksponiran, komunizmu nasprotoval zaradi verskega prepričanja in zahodnega pojmovanja demokracije. Pod tujo zasedbo se ni držal od Osvobodilne fronte zapovedanega ‚kulturnega molka‘, saj je vodil zasebno umetniško šolo, nekoliko razstavljal in objavljajal. Revolucionarna stran je tudi opazila, da je, podobno kot več likovnih umetnikov, na začetku italijanske zasedbe ponudil kako svoje delo v odkup italijanskim funkcionarjem.³

»Sklepamo lahko, da je Gorše komunizmu nasprotoval zaradi verskega prepričanja in zahodnega pojmovanja demokracije.«

Verjetno se je partizanski strani zameril tudi s tem, da je izdelal bronast doprnski kip predsednika ljubljanske pokrajinske uprave v času nemške zasedbe generala Leona Rupnika, ki je veljal za simbol domobranstva. Protikomunistična propaganda je nastanek doprnsja seveda pozdravila,⁴ občinstvo pa si ga

1 OPOZORILO: V I. delu tega zapisa, v Mladiki 2017, št. 9–10, je tiskarski škrat na str. 51 preskočil besedilo opombe št. 5, ki bi se morala glasiti tako: »France Gorše, *Avtobiografski podatki in moji pogledi*, v poglavju *Slovenstvu v čast, narodu v ponos*, Zbornik Svobodne Slovenije 1966, zal. Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1966, str. 331–337 (dalje: Gorše). Članek obsega tudi kiparjevo fotografijo, seznam njegovih del od leta 1925 do 1965, ki ga je po vsem sodeč sam sestavil, in izbor bibliografije o njem.« Besedilo opombe, ki je na tisti strani objavljena pod št. 5 (»Ars longa, str. 15.«), bi moralo nositi št. 6 in pojasnjuje stavek v 9. vrstici, kjer je opomba izpadla.

2 Gorše, str. 332–333.

3 Bojan Godeša, *Kdor ni z nami, je proti nam*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1995, str. 94.

4 *V Goršetovi slikarski šoli*, Slovensko domobranstvo, letnik I., št. 10, Ljubljana, 14. dec. 1944.

Poročilo o Gorsetovi zasebni umetniški šoli med vojno v Ljubljani (iz revije Slovensko domobranstvo, 14. dec. 1944)

je lahko mirno ogledalo šele na razstavi Monike Kokalj Kočevar Mati, domovina, Bog, ki so jo odprli oktobra 1999 v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v Cekinovem gradu v Ljubljani. Tam kip tudi hranijo.⁵

Gorše se je po vojni nedvomno prištevval k slovenski idejni ali politični emigraciji in bil dejaven v njenih kulturnih krogih, predvsem v Slovenski kulturni akciji. Pisal je v Vrednote, Meddobje, Glas SKA, ki so izhajali v Argentini, ilustriral zdomske knjige in revije. Zanimivo pa je, da je prestopil meje Jugoslavije dokaj zgodaj, že ob svojem prvem obisku iz ZDA v Evropi leta 1959. Politična emigracija je take obiske svojih vidnejših članov v glavnem odklanjala, ker da so pomenili priznavanje komunističnega režima.

V Trstu živeči politični emigrant,

5 Portret Leona Rupnika je brez datuma, v bronu, visok 72 cm in ima inv. št. MNZS, K-54. Muzej ga je pridobil leta 1967 kot darilo. Za te podatke se zahvaljujem kustosinji Jožici Šparovec iz MNZS.

pesnik in pisatelj Vinko Beličič si je 26. junija 1959 zapisal v dnevnik: „Predvčerajšnjim sem prebil kaki dve uri s Francetom Goršetom. Prve dni junija je iz Clevelanda prišel v Slovenijo in se tam mudil dvajset dni. Nima več brade, daljši pa so mu lasje – in tudi bolj osiveli. Zdel se mi je, kot da bi bil šel čezenj čopič neke druge civilizacije. (...) Pokoj, pravi, misli preživljati v Sloveniji. Tudi on je dal svoj davek Ameriki! Tudi njega je nekako razvaljal čas. Meni pa se toži po nekem začetku: po tistem, ki mu je za toliko usod napočila ura v poletju in jeseni 1945. Kakšna slast, ko čutiš, da poganjaš nove korenine in da je še vse pred tabo in da je sonce komaj vzšlo!“⁶

Kulturni delavec iz Argentine Alojzij Geržinič pa je v spominih na begunstvo v poletju 1945 v Italiji omenil: „Novo, dragoceno poznanstvo je bil kipar France Gorše, eden redkih likovnih umetnikov, ki rad govori o vprašanih ustvarjanja. Kadar pride do neizrekljive globine, spregovore njegove žive oči in vsakemu notranjemu gibu odgovarjajoči prsti. Dolga leta pozneje so mi osebno navzočnost nadomeščala njegova pisma. Z navdušenjem je sodeloval pri Vrednotah in Meddobju. Korespondenca se je prekinila, ko je prvokrat obiskal Slovenijo. Še bolj sva se oddaljila ob Siju slovenske svobode.“⁷

No, istega leta, ko je ta zapis prvič izšel, leta 1972, je Gorše doživel prepoved že postavljene velike razstave v Kostanjevici na Krki, kar je verjetno vplivalo, da si je za preživljanje pokoja raje izbral Sveče na Koroškem.⁸ In dvajset let kasneje so ravno v Galeriji

6 Vinko Beličič, *Prelistavanje poldavnine*, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1980, str. 36 (dalje: Beličič).

7 Alojzij Geržinič, *Pouk v materinščini – da ali ne?*, Založba Sij, Buenos Aires 1972, str. 130 (dalje: Geržinič). To besedilo je avtor uporabil tudi v spominih *Od Save do Srebrne reke*, Mladika, Trst 2015, str. 279.

8 Takrat so že izšli vabilo na odprtje 30. jun. 1972, lepak in pa dragoceni katalog *Gorše, Retrospektivna razstava 1924–1972*, Dolenjski kulturni festival, Kostanjevica na Krki 1972 (dalje: Retrospektivna).

Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki
odprli stalno razstavo Goršetrovih del!

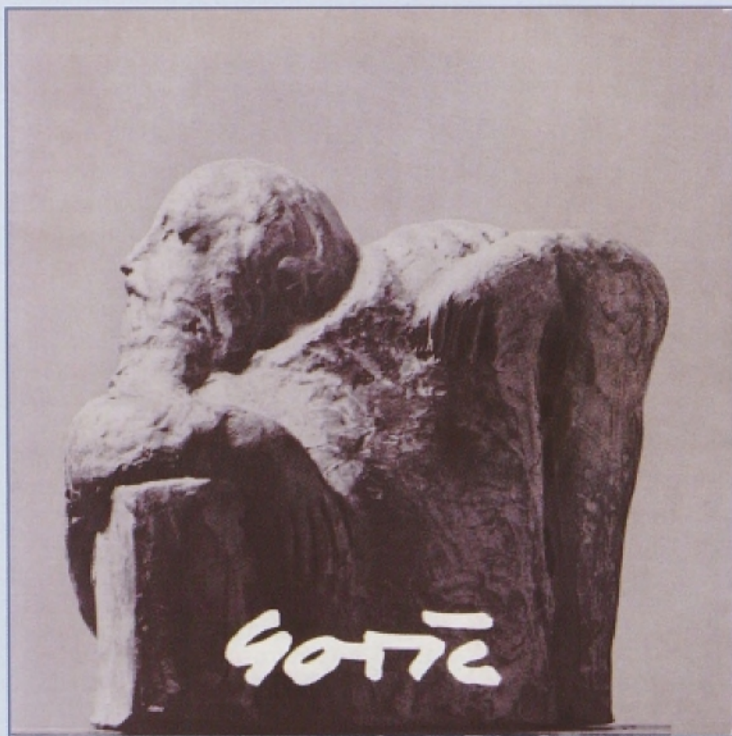
»Gorše je bil v tisti skupini beguncev,
ki so jih Angleži resnično prepeljali
iz Koroške v Italijo.«

V begunskih taboriščih v Italiji

Gorše, ki se je umaknil iz Ljubljane že v soboto, 5. maja 1945, je bil v tisti skupini beguncev, ki so jih Angleži resnično prepeljali iz Koroške v Italijo, kar so pozneje lažno obljubljali tudi vojakom in civilistom v Vetrinju, ki pa so jih konec maja izročili jugoslovanskim oblastem – večinoma v smrt.

V dnevniškem opisu te poti, ki ga je sestavila takrat 19-letna Marjana Kovač, pozneje poročena Batagelj, beremo, da so Angleži 8. maja popoldne iz Celovca odpeljali tri avtobuse ljudi do Baškega jezera, naslednjega dne v Beljak, v soboto, 12. maja, ob 11.45 pa je krenila kolona tovornjakov proti Vidmu, kamor

Platnica kataloga prepovedane Goršetrove razstave iz leta 1972

so dospeli ob 18. uri. V torek, 15. maja, je ob 15.30 odšlo iz Vidma proti Monigu pri Trevisu od 30 do 40 kamionov. Na vsakem naj bi bilo 30 ljudi, torej skupno od 900 do 1.200 beguncev.⁹

Po drugih virih naj bi Angleži 12. maja prepeljali iz Koroške v Italijo 500 slovenskih beguncev, vendar so jim nato pridružili še nove.¹⁰ Zgodovinar Boris Mlakar piše, da so britanske oblasti 12. maja prepeljale s kamioni v Italijo okrog 800 beguncev, dva dni kasneje pa tudi večji del štajerskih četnikov.¹¹

Skupno se je v taboriščih v Italiji postopoma znašlo 4.500 slovenskih beguncev, zanje pa je bilo značilno, da so bili bolj razpršeni v različnih taboriščih kot v Avstriji in so jih pogosto selili.¹²

Taborišče v Monigu, ki je danes mestna četrt Trevisa, so Slovenci poznali že iz časa italijanske okupacije, saj je bilo v tamkajšnji skoraj novi vojašnici, torej v zidanih stavbah, v letih 1942–43 eno izmed fašističnih koncentracijskih taborišč za civiliste iz Slovenije, potem tudi iz Hrvaške.

Kot je zapisala Batageljeva, je šlo za spodobne prostore, a na začetku brez

9 Marjana Batagelj, *Odhod...*, Zbornik Svobodne Slovenije 1966, Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1966, str. 127–136. V kakem drugem viru se kot datum prihoda omenja 14. maj.

10 *Čez Ljubelj v Vetrinje*, Koledar Svobodne Slovenije 1949, Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1949, str. 82. Spet drugačne številke in datume navaja Milica Strgar v razpravi *Šolstvo in prosvetno-kulturno delo slovenskih beguncev v taboriščih po Italiji (v Španiji in na Tržaškem) 1945–1948*, Borec, letnik XL., št. 1, Ljubljana, januar 1988, str. 83.

11 Boris Mlakar, *Slovensko domobranstvo 1943–1945*, Slovenska matica, Ljubljana 2003, str. 489.

12 O tem piše Helena Jaklitsch v študiji *Življenje slovenskih beguncev v taboriščih v Italiji in Avstriji po drugi svetovni vojni*, objavljeni v knjigi *Rojstvo novih domovin*, ki so jo podpisali Kajetan Gantar, Lenart Rihar, Helena Jaklitsch in Helena Janežič (Narodna in univerzitetna knjižnica in Založba Družina, Ljubljana 2017), na str. 39–42. Po njenih virih so Angleži prepeljali iz Koroške v Italijo okoli 1.100 Slovencev (str. 33).

postelj, luči in vode. Taboriščniki pa so se prosto pomikali po taborišču in zunaj njega. Po dobrih sto dnevih so Angleži v nedeljo, 26. avgusta, in naslednje dni s tremi kolonami tovornjakov prepeljali slovensko skupino v Forlì, od koder je 2. septembra¹³ nadaljevala pot z vlakom do mesteca Porto San Giorgio in s tovornjaki do vasi Servigliano v Markah. Tam so jo sprejele lesene barake taborišča, ki je v tistem kraju delovalo od leta 1915 do 1955. Slovenci so v njem ostali do 24. julija 1946.

Že v Monigu, toliko bolj pa v Serviglianu, so Slovenci takoj organizirali zelo živahno versko, šolsko, kulturno, publicistično in športno življenje. Vanj se je vključil tudi Gorše, pa čeprav je iz Servigliana kmalu odšel v Trst, kamor

13 V najbolj upoštevanem opisu begunstva v Italiji je naveden 5. september. Prim. *Slovenski begunci v Italiji*, Koledar Svobodne Slovenije 1949, Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1949, str. 125 (dalje: *Begunci v Italiji*).

je, če so računi točni, prišel enkrat sredi septembra 1945.

Prof. Geržinič je zapisal, da je Goršeta spoznal v taborišču v Riccioneju, kjer so bili večinoma begunci iz Primorske.¹⁴ Kdaj naj bi to bilo, ni jasno, a Goršeta se iz Riccioneja spominja tudi Janez Arnež: „Samski moški smo stanovali v precej novi stavbi. Rekli so nam, da je bila stavba namenjena Mussolinijevi služinčadi. V tej hiši sem bil v sobi skupaj s prijatelji in znanci. Med njimi sta bila prof. Alojzij Geržinič in kipar France Gorše.“¹⁵

V Monigu, kjer je begunce dan po prihodu obiskal škof iz Trevisa msgr.

14 Geržinič, str. 130.

15 Janez Arnež v: *Slovenija – duhovna domovina, zgodbe političnih emigrantov* (ur. Jože Dežman in Monika Kokalj Kočevar), Mladinska knjiga, Ljubljana 2010, str. 363 in 398. Goršeta v Riccioneju Arnež omenja tudi v avtobiografiji *Drobci minljivosti*, Družina, Ljubljana 2012, str. 103 (dalje: Arnež). Na naslednjih straneh piše o tesnih stikih, ki jih je imel z njim v ZDA in nato v Evropi.

Levo, taborišče v Monigu: prvi slovenski begunski oltar v Italiji. Križ je na steni naslikal Gorše.

Desno, Goršetovi upodobitvi svetih bratov Cirila in Metoda za kapelo v taborišču v Monigu.

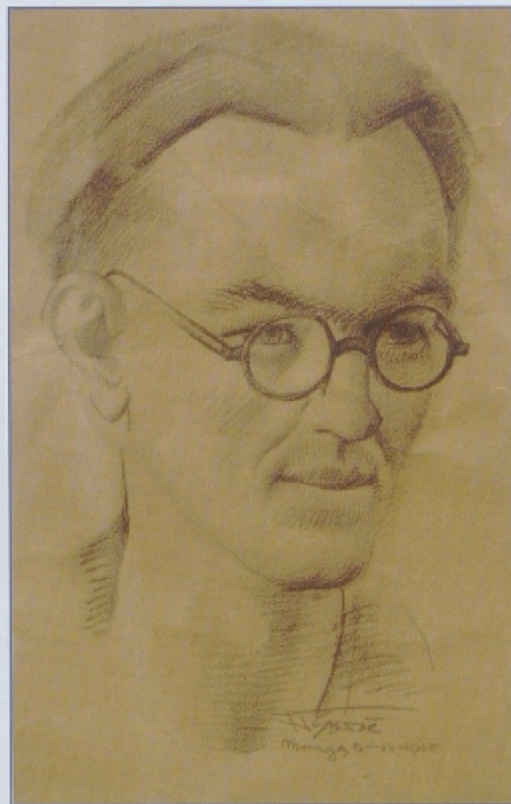
(Za obe fotografiji se zahvaljujem Heleni Jaklitsch.)

Antonio Mantiero, so imeli sedem novih maš begunskih bogoslovcev, ki so bili posvečeni 17. junija v bližnji vasi Zerman. Zvrstile so se v taboriščni kapeli, kjer so postavili prvi slovenski begunski oltar v Italiji. Križ za oltarjem je naslikal Gorše.¹⁶ Nad svojim ležiščem pa je na golo belo steno narisal svetega Frančiška, vsega v trnju.¹⁷

Prof. Stanko Janežič, ki je bil med temi novomašniki,¹⁸ je sicer v svoj dnevnik 18. maja 1945 zapisal, da sta v taborišču dve kapeli: "Imamo pa, hvala Bogu, dve kapeli, mnoge maše, domačijsko tople šmarnice z navdušenim petjem."¹⁹ Sliki, ki ju objavljamo, dejansko predstavljata različna oltarja. Goršeta je Janežič omenil v zapisu 24. maja: "V naši taboriščni sobi riše umetnik France Gorše. Izdelal je že Kristusa, pa tudi kralja Petra."²⁰

V taborišču so ustanovili otroški vrtec, ljudsko šolo in gimnazijo. Gimnazija je začela s poukom 4. junija, šolsko leto pa se je končalo

»V taborišču v Monigu so ustanovili otroški vrtec, ljudsko šolo in gimnazijo.«

Goršetov portret profesorskega kolege na begunski gimnaziji v Monigu Martina Jevnikarja z dne 6. julija 1945

že julija z vsemi predvidenimi izpiti. V profesorskem zboru, katerega ravnatelj je bil Srečko Baraga, je bil Gorše profesor risanja. Pod njegovim vodstvom so dijaki ob koncu šolskega leta priredili razstavo risarskih izdelkov, sam pa je predstavil več svojih del, tudi veliki oltarni sliki sv. Cirila in Metoda ter portrete vseh članov profesorskega zbora.²¹

Taka risba s svinčnikom visi tudi v delovni sobi mojega rajnega očeta, ki je opravil podobno begunsko pot kot Gorše iz Ljubljane na Koroško, v Monigo, Servigliano in naposled v Trst, kjer pa si je ustvaril družino in ostal do smrti. Pod njegovim portretom sta Goršetov podpis in datum: Monigo, 6. julija 1945. Ne vem, če sta se poznala že pred odhodom iz domovine – Gorše je bil skoraj 16 let starejši od mojega očeta – vendar sta bila vsaj od takrat dobra prijatelja.

Sploh je v seznamu članov profesorskega zbora v Monigu še več imen, ki jih pozneje najdemo med šolniki in kulturnimi delavci v Trstu.

Naj omenim le tiste, ki so do smrti ostali v Trstu, saj so mnogi drugi begunski šolniki v naslednjih letih šli po svetu: Vinko Beličič, Martin Jevnikar, Vilma Kobal, Jože Peterlin, Viktor Schart, Ivan Theuerschuh, Ivan Vrečar.

Ko so se taboriščniki septembra znašli v Serviglianu, se je kmalu začelo novo šolsko leto, vendar so vsi omenjeni, pa še nekateri drugi, tako tudi Gorše, že v nekaj tednih odšli v Trst, tako da so morali profesorski zbor izpopolniti, ravnateljstvo pa je prevzel Ivan Prijatelj.

(se nadaljuje)

16 Marijan Marolt, *Kulturno delo v italijanskih taboriščih*, Koledar zbornik Svobodne Slovenije 1953, Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1953, str. 125 (dalje: Marolt); Begunci v Italiji, str. 125 (s fotografijo oltarja).

17 Beličič, str. 34.

18 Imena novomašnikov navaja pisatelj Vinko Beličič v zapisu *Dan pod murvami* (Koledar Goriške Mohorjeve družbe za leto 1979, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1979, str. 64–71), v katerega je vključil odlomke iz svojega dnevnika od 10. maja do 12. avgusta 1945.

19 Stanko Janežič, *Moj prvi dnevnik (1944–1946)*, Slomškova založba in Mladika, Maribor - Trst 1998, str. 104 (dalje: Janežič).

20 Janežič, str. 106.

21 I(van) P(rijatelj), *Naše šolstvo v Italiji v dobi begunstva*, Koledar zbornik Svobodne Slovenije 1952, Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1952, str. 181–182.

OB HUDEM MRAZU NAM MALO GLOBALNEGA SEGREVANJA PRAV PRIDE

H.J.

Tudi tokrat ne moremo mimo ameriškega predsednika Donalda Trumpa. Tu nas ne zanimajo njegove neprimerne izjave in spotikljive vesti, ki so jih mediji na njegov račun objavili v zadnjem času, pač pa njegove izjave na temo okolja. Vzhod Združenih držav je v minulih tednih zajel polarni mraz. Temperature so zdrknile na skoraj minus 50 stopinj Celzija (kar je najmanj v zadnjih dveh desetletjih), v ledu so obstali celo Niagarski slapovi, na Floridi, kjer je bil predsednik na dopustu ob koncu leta, pa so z dreves padali zmrznjeni velikanski kuščarji legvani. In tedaj si je Trump ob temperaturah, ki so bile nižje od tistih na Marsu, zaželel – in to tudi zapisal – malo "dobrega, starega globalnega segrevanja". Sam je še vedno prepričan, da gre za izmišljotino Kitajske in drugih držav, ki strežejo po življenju ameriškemu gospodarstvu.

Na začetku letošnjega leta se je v Združenih državah mudila norveška premierka Erna Solberg. Na tiskovni konferenci, na kateri sta spregovorila ob koncu uradnega srečanja, je Donald Trump svetovno javnost presenetil z izjavo, da bi se bil – morda – spet pripravljen pridružiti pariškemu podnebnemu dogovoru, iz katerega so ZDA izstopile. V isti sapi je sicer ponovil staro pravljico, da je sporazum škodljiv in nepošten do Amerike, ki bi ob upoštevanju teh določil izgubila tekmovalno prednost, ki jo imajo njena podjetja. Gostja pa ga je vljudno opozorila, da zelena ekonomija prav tako prinaša velike dobičke in nove priložnosti.

Norveška premierka je seveda govorila iz izkušnje lastne države.

Ob hudem mrazu, ki je pritisnil v minulih tednih, in obilnem sneženju bi morda lahko res kdo pomislil, da so tisti, ki govorijo o globalnem segrevanju, prenapeteži. Znanstveniki pa opozarjajo, da gre za napačno razmišljanje. Vreme in podnebje sta namreč povsem ločena pojma. Z globalnim segrevanjem, pravijo izvedenci, zima ne bo izginila. To tudi ne izključuje možnosti rekordno mrzlih dni. Iz tega pa nikakor ne moremo sklepati, da podnebnih sprememb ni.

*Na fotografiji:
norveška premierka
Erna Solberg*

»Norveška premierka je vljudno opozorila, da zelena ekonomija prav tako prinaša velike dobičke in nove priložnosti.«

Nasprotno – vse pogostejši izredni vremenski pojavi, od sibirskega mraza do neznosne vročine (v novoletnem obdobju so na drugem koncu sveta, v Sydneyu, izmerili skoraj 50 stopinj Celzija nad ničlo) – so še dodaten dokaz o tem, da se na našem planetu nekaj dogaja.

»Svetovna banka namerava v prihodnje skoraj 30 odstotkov svojih posojil nameniti "zelenim" projektom in obljublja tudi pomoč državam v razvoju.«

Če se predsednik Trump ne zaveda ali noče zavedati nevarnosti, ker se boji trenutnih "stroškov", pa v Ameriki tudi visoki politični predstavniki pozivajo, da je skrajni čas za ukrepanje. Mestne oblasti v New Yorku so se na primer odločile, da tožijo 5 največjih svetovnih naftnih podjetij in to zaradi velike škode, ki jo bo vele mesto v prihodnje utrpelo zaradi podnebnih sprememb. Med drugim poudarjajo, da so podjetja s svojimi naftnimi in plinskimi proizvodi ustvarila 11 odstotkov svetovnih toplogrednih plinov. Podobno tožbo je lani vložilo nekaj okrožij v Kaliforniji.

Intenzivna živinoreja je eden glavnih vzrokov za ustvarjanje toplogrednih plinov

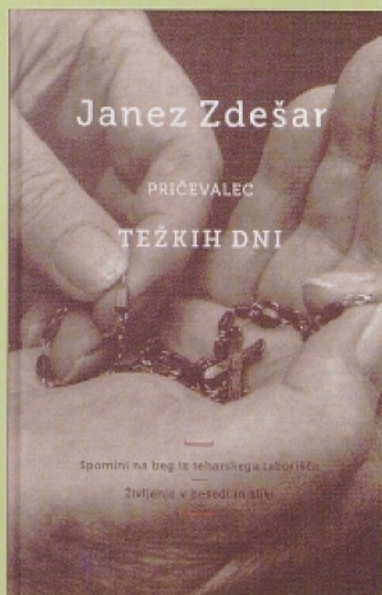
Naftni velikani jezno odgovarjajo, da podnebnih sprememb ni mogoče reševati na sodiščih. Ker bo podjetja, ki stremijo za vse večjim dobičkom, težko prepričati, da od danes do jutri začno uporabljati manj onesnažujoče in okolju prijazne tehnologije – saj bi s tem v prehodnem obdobju izgubila težke milijarde –, je treba pač postopati drugače. Zanimiv je podatek, da bo Svetovna banka po letu 2019 prenehala financirati naftne in plinske projekte. S tem naj bi pomagala državam pri izpolnjevanju obvez, ki jih nalaga pariški podnebni dogovor. Obenem namerava Svetovna banka v prihodnje skoraj 30 odstotkov svojih posojil nameniti "zelenim" projektom in obljublja tudi pomoč državam v razvoju.

Toplogrednih plinov pa ne povzročajo le fosilna goriva in težka industrija, pač pa tudi intenzivna živinoreja. O tem, da so ogromne farme neprimerne in okolju škodljive – obenem pa tudi nečloveške –, večina noče slišati. V resnici bi se morali povrniti k naravi in njenim ritmom tudi oziroma zlasti na področju kmetijstva.

Ljudje se od nekdanj radi pogovarjamo o vremenu. Sedaj imamo tudi resnično dobre razloge za to. V zadnjem času smo namreč pričali vse bolj skrajnim vremenskim pojavom, ki so jih na primer občutili v Kaliforniji, kjer je hudi suši, ki je bila razlog za obsežne požare, sledilo silovito deževje, kar je povzročilo plazove in poplave ter zahtevalo tudi več žrtev.

Vrnimo se na našo celino. Agencija Republike Slovenije za okolje je ugotovila, da se je v zadnjih sto letih morje na slovenski obali zvišalo za 10 centimetrov. V zadnjih dveh desetletjih se sploh višina morja v Jadranu zvišuje hitreje od evropskega in globalnega trenda, ki ga je treba v prvi vrsti pripisati povišanju temperature morja in taljenju ledenikov. Če bo šlo tako naprej, bodo naši daljni potomci nekoč imeli plažo kar na ... Krasu.

PRIČEVALEC TEŽKIH DNI

Pri Družini v Ljubljani je jeseni izšla tretja, bistveno dopolnjena izdaja spominov rajnega izseljenskega duhovnika dr. Janeza Zdešarja (1926–2013) na povojno uničevalno taborišče Teharje in na beg iz njega.

Spomine je Družina najprej izdala pod naslovom Spomini na težke dni s spremno besedo Janeza Grila leta 1990 v zbirki Prelomni časi. Leta 2005 jih je ponatisnila

z naslovom Spomini na težke dni, Beg iz teharskega taborišča. Knjigo so obogatile risbe in grafike Bare Remec in Marjana Tršarja ter spremne besede Janeza Grila, Justina Stanovnika in Tineta Velikonje.

Sedanjo tretjo izdajo je uredila zgodovinarica Tamara Griesser Pečar in nosi naslov Janez Zdešar pričevalec težkih dni, ima pa dva podnaslova: Spomini na beg iz teharskega taborišča in Življenje v besedi in sliki.

V njej je prvič objavljena verzija Zdešarjevih spominov, napisana takoj po pobegu, ko se je mladi domobranec skrival pri usmiljenkah v Ljubljani. V Ljubljani je tudi ostala skrita. Doslej znano besedilo pa je Zdešar ponovno napisal oktobra 1946 v Briksnu. Zdaj sta besedili objavljeni skupaj, in sicer tako, da je v celoti objavljena prva verzija, v drugi barvi pa jo dopolnjujejo tisti deli druge verzije, v kolikor dopolnjujejo prvo. Besedilo pojasnjuje uvodna beseda in opombe urednice Griesserjeve.

V knjigi pa sta še spremna beseda ljubljanskega nadškofa p. Stanislava Zoreta in pa drugi del z nekaterimi dopolnjenimi referati s simpozija o dr. Zdešarju, ki je bil novembra 2015 v Celju. Prispevali so jih Tamara Griesser Pečar, Janez Pucelj, Jurij Pavel Emeršič, Roman Globokar in Blaž Otrin. Čisto na koncu Zdešarjevo življenje in delo prikazujejo še fotografije in reprodukcije dokumentov.

NAGRADI NA KOROŠKEM

Avtorica otroških pesmi, lutkovnih iger, pravljic in pripovedk Lenčka Kupper, ki bo 4. aprila praznovala 80-letnico, je 22. januarja v Celovcu prejela 39. Tischlerjevo nagrado. V imenu ustanoviteljev nagrade sta spregovorila predsednik Krščanske kulturne zveze Janko Krištof in predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev Zdravko Inzko.

Že pred tem, 20. novembra, sta obe organizaciji v Celovcu slovesno izročili Einspielerjevo nagrado, ki jo namenjata zaslužnim osebnostim, ki ne pripadajo slovenski skupnosti, deželni svetovalki Južnotirolske ljudske stranke in večletni podpredsednici Federalistične unije evropskih narodnih skupnosti Marthi Stocker za dolgoletni angažma za potrebe narodnih skupnosti na mednarodni ravni, prav posebej še za prizadevanja za koroške Slovence in dobro sodelovanje z njimi.

KNJIGA O BORISU PAHORJU

Strojni inženir, publicist in pisatelj Julij Bertoncelj, znan zlasti po spominskih in dokumentarnih knjigah Šepetanja na kolesu (2008), Komu izstaviti račun? Izzivanja in madeži (2013) in Saga hiše ob gozdu, Obračun s preteklostjo (2014), je lani, vedno pri svoji založbi Berton v Kranju, na 144 straneh izdal še knjigo Ne vojna, ne vojna, ampak dialog! En dan z Borisom Pahorjem.

Sporočilo knjige temelji na avtorjevem javnem pogovoru s pisateljem Borisom Pahorjem januarja 2016 v Mestni knjižnici Kranj. V njej pa so objavljena še mnenja, ki so jih prispevali o sporočilu te knjige Jože Hlebanja, Janez Jerovšek in Peter Starič.

MEŠKOVE NAGRADE ZA LETO 2017

Od leve: Tino Mamić, Erika Jazbar, Bernard Nežmah in Urška Makovec (foto: Ivo Žajdela)

Združenje novinarjev in publicistov je 11. decembra v Ljubljani sedmič slovesno podelilo častna priznanja Boruta Meška, in sicer za leto 2017.

Za življenjsko delo pri uveljavljanju svobode govora in demokracije sta ga prejela tržaška na Štajerskem živeča književnika in publicista Zora Tavčar Rebula in Alojz Rebula, za medijsko osveščanje slovenske družbe goriška časnika in publicistka Erika Jazbar, za izjemne časnikarske dosežke pa časnikar in publicist Bernard Nežmah.

Slovesnost sta vodila in podala utemeljivte predsednik in tajnica Združenja novinarjev in publicistov Tino Mamić in Urška Makovec. Pel je baritonist Zdravko Perger ob klavirski spremljavi Nataše Valant.

NOVA REVIJA ZA ZGODOVINSKA VPRAŠANJA DILEME

Študijski center za narodno spravo iz Ljubljane (s kratico po angleškem prevodu imena: SCNR) je konec leta 2017 izdal prvo, dvojno številko nove revije za obravnavo zgodovinskih vprašanj. Gre za pravi zbornik na 248 straneh, ki nosi naslov Dileme in podnaslov Razprave o vprašanih sodobne slovenske zgodovine. Glavni urednik je Renato Podbersič.

Direktorica SCNR Andreja Valič Zver je v uvodni besedi zapisala, da bo revija »odpirala vprašanja, ki v strokovni ali javni govorici še niso našla enoznačnega odgovora ali bila deležna ustrezne pozornosti«, saj gre tudi za dolgo zamolčane teme. Osnovno vodilo sodelavcev pa bo resnica.

Tokrat so v prvem razdelku razprave, v drugem pa je predstavitev zgodovinskih virov. Avtorji te številke so Igor Grdina, Damjan Hančič, Renato Podbersič, Jože Dežman, Tamara Griesser Pečar, Mateja Čoh, Neža Strajnar, Jelka Piškurič, Mirjam Dujo Jurjevčič in Tomaž Ivešič.

Ob krstu nove publikacije so predstavniki SCNR predstavili še zbornik Človekove pravice in temeljne svoboščine: Za vse čase! V njem so prispevki s posveta z enakim naslovom, ki je bil v Škofji Loki leta 2016. Uredila sta ga Marta Milena Keršič in Damjan Hančič. Poleg uvoda in pozdravov so v njem referati 13 slovenskih in 3 hrvaških avtorjev.

NOVOLETNI SPREJEM SLOVENSKE SKUPNOSTI

Tradicionalni novoletni sprejem slovenske zbirne stranke v Italiji, Slovenske skupnosti, je bil letos 26. januarja v dvorani gostilne Sarđoć v Prečniku.

Večer je uvedel strankin deželni predsednik Peter Moćnik. Zdravico in druge skladbe je zapela sopraniska Nadja Fabris ob spremljavi pianista Aleksandra Vodopivca. O položaju narodne skupnosti in odnosih narodnoobrambne stranke do drugih političnih sil v času pred zelo zahtevnimi državnimi in deželnimi volitvami je spregovoril njen deželni tajnik in deželni svetovalec Igor Gabrovec.

Izmed številnih ugledih gostov so prisotnim spregovorili devinsko-nabrežinska županja Daniela Pallotta, podpredsednik deželne vlade Sergio Bolzonello, slovenska poslanka v rimskem parlamentu Tamara Blažina, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc in južnotirolski evropski poslanec Herbert Dorfmann.

(foto: Danijel Devetak)

NOVOLETNO SREČANJE V TINJAH

V Katoliškem domu prosvete v Tinjah na Koroškem, ki ga vodi rektor Jože Kopeinig, je bilo 6. in 7. januarja tradicionalno novoletno srečanje v priredbi Združenja katoliških izobražencev pri Katoliški akciji in Katoliškega doma prosvete.

Pod skupnim naslovom Sredi pretresov in obetov išče človek človeka so spored, ki ga je usklajevala Marija Gruškovnjak in se je nekoliko razlikoval od napovedi, oblikovali bogoslovni profesor Janez Juhant, ki je razmišljal o Lambertu Ehrlichu, zgodovinar Stane Granda, ki je obravnaval Janeza Evangelista Kreka, mlajši diskutanti ob okrogli mizi Iz vrtincev zgodovine s pogumnimi koraki v jutri Christian Urak, Svetlana Wakounig, Helena Jaklitsch in Ožbej Peterle z moderatorko Urško Makovec in pa provincial slovenskih jezuitov p. Ivan Bresciani.

Udeleženci okrogle mize v Tinjah. Od leve: Christian Urak, Svetlana Wakounig, Urška Makovec, Helena Jaklitsch in Ožbej Peterle (foto: Vincenc Gotthardt)

DRUŠTVO SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV NA VRHU SEZONE

Vlasta Polojac, Marija Pirjevec, Ivan Verč in Vilma Purič (levo); pogled na poslušalce v dvorani (desno)

Prvi ponedeljek v decembru ob koncu lanskega leta so v društvu predstavili zbornik *Ženska literarna ustvarjalnost na Primorskem*, ki ga je uredila prof. Marija Pirjevec. Pri predstavitvi so sodelovali še Vlasta Polojac, Vilma Purič in Ivan Verč. Naslednji ponedeljek, 11. decembra, je bila gost večera v društvu predsednica Nove Slovenije Ljudmila Novak, ki je govorila na temo *Kakšno socialno politiko potrebuje Slovenija*.

Ljudmila Novak (levo) in Ivan Bresčiani (desno)

SLOVENSKA MAŠA V MONOŠTRU

V cerkvi Marijinega Vnebovzetja v Monoštru v Porabju na Madžarskem je bila 19. novembra slovesnost ob 10-letnici slovenskih maš v tem kraju. Na prošnjo domačinov in po dogovoru med škofoma v Murski Soboti in Sombotelu vsako tretjo nedeljo v mesecu popoldan mašuje v slovenščini v Monoštru škofov vikar za narodnosti v škofiji Murska Sobota msgr. Franc Režonja. Velike zasluge za organizacijo slovenskega bogoslužja ima zagovornica Slovencev v madžarskem parlamentu Erika Köleš Kiš.

Slovesno somaševanje petih duhovnikov iz Slovenije in obeh domačih duhovnikov madžarske narodnosti so obogatili združeni cerkveni pevski zbori: cerkveni pevski zbor sveta Cecilija z Gornjega Senika, cerkveni pevski zbor Zveze Slovencev na Madžarskem iz Števanovec in ljubiteljski slovenski pevski zbor iz Monoštra.

UMRLA JE ŠOLSKA SESTRA PAVLA BAJEC

Na Brezjah je 16. decembra umrla s. Pavla Bajec (rojena 23. maja 1921 kot Darinka Vera v Skriljah na Vipavskem). Tako kot njena rodna sestra, ravno tako šolska sestra Darinka (rojena v Skriljah leta 1924 kot Marija Vislava in umrla januarja lani) je bila priznana likovna umetnica. Med drugim sta po načrtih Ivana Vurnika oblikovali mozaik na pročelju bazilike na Brezjah.

V Ljubljani je študirala glasbo, v letih 1959–1963 pa slikarstvo v Zagrebu.

Zadnji ponedeljek v letu, 18. decembra, je bil posvečen bližajočim se božičnim praznikom. Provincial slovenskih jezuitov pater Ivan Bresciani je razmišljal na temo Od posameznika k osebi. Z novim letom so se srečanja v Peterlinovi dvorani začela v ponedeljek, 8. januarja, z gostom dr. Anžetom Logarjem, slovenskim poslancem in vodjem komisije za finance in monetarno politiko v slovenskem parlamentu. V ponedeljek, 15. januarja, je bil gost večera prof. Stefano Fantoni, predsednik sklada, ki je nosilec pobud v zvezi s Trstom kot evropsko prestolnico znanosti za leto 2020. 22. januarja je dr. Aleksandra Gačić predavala in predstavila svojo knjigo o politiku in diplomatu Bogomilu Vošnjaku.

Anže Logar

Z leve: Martin Brecej in Stefano Fantoni; Aleksandra Gačić in Stanislav Kodrič

UMRL JE ANTON DROBNIČ

Po dolgi bolezni je 18. januarja v Ljubljani umrl nekdanji predsednik Nove Slovenske zaveze in prvi demokratično izvoljeni slovenski generalni državni tožilec Anton Drobnič.

Rodil se je 20. aprila 1928 na Blokah. Pri 16 letih je stopil med domobrance in bil iz Vetrinja vrnjen. Zaradi mladoletnosti je bil iz taborišča v Šentvidu avgusta 1945 izpuščen, eno leto pa ni smel nadaljevati s šolanjem. Ko se je vrnil na klasično gimnazijo v Ljubljani, je skupaj z bodočo ženo Lidijo deloval v tajni protikomunistični organizaciji. Ob njenem razkritju leta 1949 sta bila z drugimi poslana na prisilno delo. Leta 1955 je končal pravo in nato delal v zavarovalništvu, dokler se ni leta 1976 pridružil ženini pisarni kot odvetnik.

Oktober 1990 ga je tedanja slovenska skupščina imenovala za generalnega državnega tožilca. Na tem mestu je ostal do leta 1998, pa čeprav je še pred osamosvojitvijo Slovenije 32.000 podpisnikov, med katerimi je bil predsednik predsedstva Kučan, zahtevalo njegovo odstavitev. Med drugim je za boj proti organiziranemu kriminalu leta 1996 ustanovil skupino državnih tožilcev za posebne zadeve.

Drobnič je bil zaveden Slovenec in veren katoličan. Bil je med ustanovitelji Nove Slovenske zaveze in več let njen predsednik. Zavzemal se je za pravično vrednotenje protikomunističnega odpora, za obsodbo totalitarne oblasti in njenih zločinov, za rehabilitacijo in dostojni pokop žrtev.

ZBORNIK O ŠKOFU SREBRNIČU

V Zagrebu je konec prejšnjega leta izšel zajeten zbornik (626 strani), posvečen zavednemu slovenskemu bogoslovnemu profesorju in publicistu dr. Josipu Srebrniču iz Solkana (roj. 1876), ki je deloval najprej v Gorici in Ljubljani, leta 1923 pa je bil imenovan za škofa na otoku Krku. Škofijo je vodil dobrih 40 let, dokler ni uprave zaradi njegove starosti leta 1964 prevzel pomožni škof. Pred tem ga je papež Janez XXIII. imenoval za nadškofa. Umrli je leta 1966 in je pokopan v krški stolnici, kjer že nekaj let počiva tudi njegov predhodnik dr. Anton Mahnič. Oba škofa Hrvati izredno spoštujejo. V času dolgega škofovanja je Srebrnič velikokrat posegel pri državnih in cerkvenih oblasteh ne le v korist internirancev na Rabu in drugih žrtev nasilja, temveč tudi pravic primorskih rojakov.

V knjigi *Krški biskup mons. Josip Srebrnič (1876. - 1966.)*, ki sta jo uredila prof. dr. Marko Medved in kanonik dr. Franjo Velčić, izdale pa so jo teološka fakulteta na Reki, krška škofija in založba Kršćanska sadašnjost, je objavljeno gradivo z mednarodnega znanstvenega posveta o msgr. Srebrniču iz leta 2016, drugi del pa prinaša izbor dokumentov o škofovih posegih v korist preganjanih v času druge svetovne vojne.

Rojstna hiša škofa Srebrniča v Solkanu (levo); Srebrničev grob v krški stolnici (desno)

ALOJZ REBULA: NOVI KNJIGI IN NAGRADA AUERSPERG

Pisatelj Alojz Rebula je pri Celjski Mohorjevi družbi izdal nov roman, *Korintski steber*. V njem obravnava položaj, življenje in dileme slovenskih krščanskih socialistov med vojno in revolucijo.

Pri mladi, a ugledni založbi La nave di Teseo v Milanu pa je izšel ponatis italijanskega prevoda Rebulovega romana *Kačja roža* (*La peonia sul Carso*), ki ga je oskrbela Aleksandra Foraus, spremno besedo pa je napisala Tatjana Rojc.

Pisatelju so 30. novembra lani v palači Ferrajoli, kjer ima sedež predstavništvo dežele Furlanije Julijske krajine v Rimu, podelili mednarodno zgodovinsko in kulturno nagrado, ki so jo osnovali v spomin na zakonca, profesorja Emila in Janjo Auersperg iz plemiškega roda Turjaških.

DVE PRIZNANJI ZA DIPLOMATA KARLA BONUTTIJA

(foto: Danijel Devetak)

Na podelitvi, od leve: slavnostna govornica Marilka Koršič, predsednica ZSKP Franka Padovan, jubilant Karl Bonutti, predsednik ZCPZ Dario Bertinazzi in predsednica KCLB Franka Žgavec.

prosvete. Utemeljitev nagrade je prebrala goriška občinska svetovalka Marilka Koršič, skozi jubilantovo življenjsko pot pa sta se nato v pogovoru sprehodila zgodovinar Renato Podbersič in nagrajenec.

Ravno na predhodnika centra Bratuž, na Katoliški dom, je jubilant posebno navezan, saj je v letih 1951–54 med ameriškimi Slovenci vodil nabirko za njegovo izgradnjo. Pri Goriški Mohorjevi družbi pa so leta 2015 izšli njegovi spomini Med izbiro in zgodovino.

Goriški javni delavec dr. Karl Bonutti, ki se je rodil 2. februarja 1928 v Bukovici, odraščal v Gorici, večji del povojnih let predaval sociologijo in ekonomijo v Clevelandu, nakar je bil slovenski veleposlanik pri Sv. sedežu, zdaj pa živi na območju Nove Gorice, je ob 90-letnici prejel dve visoki priznanji.

Koprski škof Jurij Bizjak, ki je ob njegovem življenjskem jubileju 3. februarja na Kostanjevici vodil somaševanje več slovenskih škofov in duhovnikov ob petju Slovenskega okteta, je Bonuttiju vročil najvišje škofijsko priznanje sv. Jožefa.

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici pa so mu 8. februarja slovesno izročili 14. Priznanje Kazimir Humar, ki ga podeljujejo omenjeni Kulturni center, Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice in Zveza slovenske katoliške

ALETEIA V SLOVENŠČINI

Znani evropski katoliški spletni medij Aleteia, ki mesečno dosega 12 milijonov bralcev, je objavam v angleščini, francoščini, portugalsščini, španščini, italijanščini, arabščini in poljščini pridružil še slovenščino (www.aleteia.si).

Slovensko spletišče je skupni projekt podjetja Aleteia SAS in založbe Družina, ureja pa ga časnikarka Urška Makovec.

DEDIŠČINA MOLKA

Pesnica, pisateljica in prevajalka Milanka Dragar, ki se je rodila leta 1939 v Srbiji, od leta 1960 pa živi v Sloveniji, je doslej objavila vrsto leposlovnih in dokumentarnih del v srbsščini in slovenščini. Najbolj znana je njena obsežna biografija blaženega Lojzeta Grozdela Zvest Križanemu, mučenec Lojze Grozde (Založba Dragar, Ljubljana 2010). Lani pa je v knjigi Dediščina molka na več kot 350 straneh predstavila različna taborišča in morišča iz časa povojnih pobojev, predvsem na območju Škofje Loke (tam jih je kar 28). Kot je zanjo značilno, je zbrala številna pričevanja domačinov, tudi preživelih partizanov in svojcev žrtev.

UMRL JE IZSELJENSKI DUHOVNIK P. ROBERT PODGORŠEK

V Celju je 6. decembra preminil kapucin p. Robert Podgoršek. Rodil se je v Mariboru 3. julija 1940 in bil krščen kot Slavko. Leta 1958 je naredil prve zaobljube in dokončal gimnazijo v Zagrebu, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1966 v Mariboru. Najprej je služboval v Sloveniji, v letih 1988–2003 je bil izseljenski duhovnik v Švici in Liechtensteinu. Ob dušnopastirskem delu v Slovenski misiji se je izkazal tudi z velikimi akcijami v pomoč Cerkvi v Sloveniji in pa domovini, ko se je osamosvajala ali trpela zaradi naravnih nesreč. Nato je deloval v Škofji Loki, zaradi bolezni pa se je naposled preselil v Dom sv. Jožefa v Celju.

ŠEST DNI V KATALONIJI

To je naslov aktualne knjige, ki jo v dneh najhujše krize v Španiji pri založbi Modrijan v Ljubljani izdal tržaški javni delavec, časnikar Bojan Brezigar. Dogodkom katalonskega »naroda brez države« sledi od leta 1971, v času jesenskega referendumu pa je bil med mednarodnimi opazovalci v Barceloni.

Knjigi sta napisala spremni besedi takratni katalonski zunanji minister Raül Romeva in prvi predsednik samostojne Slovenije Milan Kučan.

UMRL JE POLITIK ROMANO SPECOGNA

V bolnišnici v Vidmu je 30. novembra umrl znani demokršćanski politik iz Benečije Giusepope Romano Specogna. Rodil se je 19. oktobra 1928 v Tarčetu. Dolga leta je bil občinski svetovalec in nekaj let župan v domači občini Podbonescu, po en mandat je bil občinski svetovalec v Špetru in videmski pokrajinski svetovalec ter odbornik. Kot prvi Benečan je bil trikrat izvoljen v deželni svet Furlanije Julijske krajine (1973–88), dvakrat je bil tudi deželni odbornik. Zavzemal se je za reševanje problemov Nadiških dolin, glede manjšinskih vprašanj je zagovarjal takratna zaprta stališča Krščanske demokracije, vendar je kasneje kot župan omogočil, da se v občinskem statutu omenja slovensko narečje.

ZLATA KOLAJNA ZA P. PLACIDA CORTESEJA

Italijanski predsednik Sergio Mattarella je 8. februarja med obiskom v Padovi vročil minoritom posmrtno zlato kolajno za civilne zasluge, ki jo je podelil mučeniškemu patru Placidu Corteseju. Prevezla sta jo rektor bazilike sv. Antona p. Oliviero Svanera in vicerektor p. Giorgio Laggioni, ki je tudi vicepostulator v postopku za Cortesejevo beatifikacijo.

Do srečanja je prišlo v zasebni obliki ob robu slovesnega začetka 796. akademskega leta padovanske univerze.

Kolajno je Mattarella sicer podelil že z odlokom 7. junija lani, vendar se je za to zvedelo pred nedavnim, ko se je pokazala možnost za srečanje med predsednikom in redovniki. V utemeljitvi je zapisano, da je p. Cortese »v času druge svetovne vojne in odpornišva kljub velikemu osebne- mu tveganju z izjemno krščansko ljubeznijo pomagal internirancem bližnjega koncentracijskega taborišča s hrano, obleko in denarjem, po 8. septembru 1943 pa je kot član ilegalne skupine, ki je bila povezana z odporništvom, s ponarejenimi dokumenti omogočil beg na tuje številnim Judom in zavezniškimi vojakom. Zaradi teh dejavnosti so ga leta 1944 aretirali in prepeljali v zapor v Trstu, od koder se ni vrnil. Gre za svetel zgled visokih krščanskih vrednot in predanosti občestvu.«

Kot vemo, so bili v taborišču v Chiesanuovi Slovenci in Hrvati, med odporniki proti trinoštvu, s katerimi je sodeloval, pa tudi naši rojaki.

P. Svanera je po srečanju poudaril, da je predsednik v pogovoru dokazal, da dobro pozna življenje in delo p. Corteseja. Na vprašanje, kako je zvedel za lik p. Corteseja, o katerem je Mattarella nepričakovano spregovoril že 25. aprila 2015 na proslavi Dneva osvoboditve v Milanu, se je predsednik le nasmehnil.

Od leve: vicepostulator p. Giorgio Laggioni, rektor bazilike sv. Antona p. Oliviero Svanera, predsednik Republike Italije Sergio Mattarella (foto: Tiskovni urad predsedstva Republike Italije).

MIROSLAV KOŠUTA, MARKO KRAVOS IN MARIJ ČUK V INDIJSKI ANTOLOGIJI

Na Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani so 6. februarja predstavili knjigo *The dual of the heart* (Dvojina srca), antologijo najpomembnejših slovenskih povojnih pesnikov od XX. stoletja do danes. Posebnost publikacije je, da je izšla v New Delhiju pri ugledni založbi Sahitya Akademi in prvič posreduje Indiji v celotni podobi sodobno slovensko liriko, ki naj bi potencialno dosegla kar milijardo in 200 milijonov bralcev, kot je na srečanju v Ljubljani povedal predsednik DSP in avtor spremne besede Ivo Svetina. Sicer pa je bila uradna indijska predstavitev januarja letos v New Delhiju na največjem knjižnem sejmu na svetu. V izboru 46 slovenskih pesnikov so tudi Miroslav Košuta, Marko Kravos in Marij Čuk. Vse pesmi v Dvojini sveta so prevedene v angleščino.

30. NAGRADO DUŠANA ČERNETA JE PREJELA REVIJA PASTIRČEK

Na Srečanju ob božični pesmi, ki je bilo 22. decembra v cerkvi sv. Silvestra v Pevmi, so predstavniki Knjižnice Dušana Černeta izročili glavnemu uredniku otroške revije Pastirček Marijanu Markežiču 30. Nagrado Dušana Černeta.

Nagrada, ki jo podeljuje poseben odbor pri Knjižnici Dušana Černeta v Trstu, je bila ustanovljena leta 1976 v spomin na časnikarja in politika Dušana Černeta (1916–75) kot priznanje Slovincu oz. Slovenki ali slovenski organizaciji za zasluge v boju za ideale, za katere si je on prizadeval: slovenstvo, demokracija, krščanstvo.

Revijo Pastirček so osnovali slovenski kateheti na Goriškem in Tržaškem za veliko noč leta 1946, tako da je že praznovala

70-letnico rednega izhajanja: prej v Gorici, potem v Trstu, od leta 1976 pa spet v Gorici, kjer zanj skrbi Zadruga Goriška Mohorjeva družba. Ob izdajanju revije je uredništvo poskrbelo za izid še cele vrste otroških knjig in pesmaric. Duša revije je že več kot 35 let župnik in dekan Marijan Markežič.

Predsednik in knjižničarka Knjižnice Dušana Černeta Ivo Jevnikar in Lučka Kremžar izročata nagrado župniku Marijanu Markežiču (foto: Sergio Marini).

UMRLA JE S. DOROTEJA RUPNIK

V Trstu je 7. decembra prešla v večnost nekdanja provincialna predstojnica šolskih sester tržaške province s. Doroteja Rupnik. Rodila se je 23. julija 1946 na Mali Gori pri Črnem. Leta 1963 je kot kandidatka stopila med šolske sestre v Trstu, noviciat pa je opravila v Rimu, kjer je leta 1970 tudi izrekla večne zaobljube.

V Trstu je končala učiteljske, opravila je teološki tečaj in tečaj Rdečega križa. Kot zelo sposobna in priljubljena vzgojiteljica, katehistinja na šolah, bolničarka in predstojnica je službovala na postojankah šolskih sester v Trstu, Gorici, Dolini, Ricmanjih, Žabnicah in Egiptu, 12 let je bila provincialka.

30 LET OKENCA V SLOVENIJO

Sobotna tedenska radijska oddaja za Slovence v Argentini in njihove špansko govoreče prijatelje Okence v Slovenijo je 2. decembra praznovala svojo 30-letnico tako, da so jo glavni urednik Mirko Vasle in nekateri sodelavci z gosti oblikovali v studiu Radia Slovenija v Ljubljani. Prisotna sta bilatu slovenski predsednik Borut Pahor in minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc.

Oddajo je leta 1987 uvedel Albert Čuk pod imenom Slovenski kotiček v Argentini. Od njegove smrti leta 1993 jo vodita Mirko Vasle in Ana Ličen s sodelavci. Novice iz Slovenije redno pošilja Tatiana Willenpart, veliko je intervjujev, slovenske glasbe, drugih prispevkov v slovenščini in španščini.

UMRL JE MARINO VOCCI

V Trstu je 12. decembra preminil istrsko-tržaški kulturni in politični delavec Marino Vocci. Rodil se je leta 1950 v Kaldaniji pri Bujah, leta 1954 ga je begunski val privedel v Trst. Leta 1982 je bil med ustanovitelji krožka Istria in mu deset let predsedoval ter gojil istrske italijanske korenine, vendar v dialogu s Slovenci in Hrvati. Za to se je zavzemal tudi kot publicist in kasneje kot predsednik Skupine 85.

Ustanovil je Laboratorij za morsko biologijo in vodil društvo Legambiente. V devinsko-nabrežinski občini je bil odbornik za okolje, v letih 1997–2002 pa župan, izvoljen na listi Oljke. Bil je tudi član paritetnega odbora, ki ga predvideva zaščitni zakon za Slovence.

NAGRADA ZA SARO ZUPANČIČ

Tržaška muzikologinja Sara Zupančič je bila 6. decembra med 12 prejemniki prestižnih študentskih Prešernovih nagrad Univerze v Ljubljani, in sicer za magistrsko delo Kačji pastir – La Libellula, Glasbena večjezičnost opere Pavleta Merkuja, ki ga je zagovarjala na Filozofski fakulteti. Zanj je bila nagrajena tudi na 15. natečaju Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu.

MONIGO 2

Ob svetovnem dnevu spomina za žrtve holokavsta je inštitut za zgodovino odpornišva in sodobne družbe ISTRESCO iz Trevisa v prestižni Dvorani tristotih na županstvu priredil več srečanj in razstavo.

Srečanje 27. januarja je bilo slovensko obarvano. Dali so mu naslov Koncentracijsko taborišče v Monigu – raziskave se nadaljujejo. Po pozdravih predsednice inštituta Irene Bolzon in občinske odbornice Anne Caterine Cabino je o taborišču, v katerem so bili v letih 1942–43 pretežno Slovenci in Hrvati, spregovorila pobudnica srečanja prof. Francesca Meneghetti, ki je že pred leti izdala obsežno raziskavo o taborišču (Di là del muro, ISTRESCO, Treviso 2012). Zgodovinarja Metka in Boris Gombač iz Ljubljane sta spregovorila o svoji zelo odmevni razstavi ter publikacijah o slovenskih otrocih v italijanskih taboriščih. Časnikar Ivo Jevnikar iz Trsta pa je predstavil manj znano zgodbo tako imenovanega taborišča Monigo 2, saj je od maja do avgusta 1945 v nekdanjem taborišču dobilo zatočišče več kot tisoč slovenskih povojnih beguncev, ki so takoj začeli z bogatim verskim, kulturnim in šolskim življenjem.

Žrtvam fašističnega taborišča bo občina Treviso v kratkem postavila spominsko ploščo v še delujoči vojašnici, kjer so med vojno namestili interniranje.

Množična udeležba na okrogli mizi o Monigu (foto: ISTRESCO)

SPOMENIK ŽRTVAM I. SVETOVNE VOJNE V ŠTANDREŽU

V Štandrežu v goriški občini so 25. novembra za cerkvijo odkrili in blagoslovili spomenik domačim žrtvam prve svetovne vojne, delo kiparja Jurija Smoleta. Spregovorila sta Marjan Breščak in Damjan Paulin.

Štandreških žrtev je bilo okoli sto: polovica je bilo padlih vojakov, ostali so bili civilisti, ki so umrli zaradi bojev ali trpljenja v begunstvu. Škoda, da na spomeniku ni njihovih imen, saj bi se tako polnomočno vrnili v javno zavest. Štandrež je vsekakor eden redkih krajev v našem zamejstvu, ki se s spomenikom spominja pred sto leti tragično preminulih rojakov.

MARJANKA REBULA SE JE POSLOVILA

V Guadalajari v Mehiki, kjer je od leta 2007 živela s svojimi štirimi otroki, je 19. decembra podlegla hudi bolezni tržaška ustvarjalka Marjanka Rebula. Rodila se je 1. novembra 1964 v Trstu književnikoma Zori Tavčar in Alojzu Rebuli, maturirala na klasičnem liceju Prešeren in leta 1989 diplomirala iz specialne pedagogike (defektologija) na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Življenjska pot jo je vodila v Egipt, Indijo in Mehiko.

Objavljati je začela na Radiu Trst A, v reviji Škrat in druge, rada je tudi slikala. Leta 2007 je pri Goriški Mohorjevi družbi izšla njena zbirka kratkih zgodb Vas na jasi in druge čudne zgodbe. Sledile so knjige Srebrna skrinjica (roman, Mladika, 2013), Frizke in friske - resne humoreske (v Guadalajari, 2015) in znanstveno-fantastična proza Organizacija prebujenega zmaja (prvi del trilogije Srebrni prstan, samozaložba v Brežicah, 2016).

POD SVINČENIM NEBOM

Sklad Dorčeta Sardoča in Založništvo tržaškega tiska sta oskrbela novo izdajo spominov narodnega delavca in tigrovskega voditelja Zorka Jelinčiča (1900–65) Pod svinčnim nebom. Knjiga je prvič izšla leta 1994 pri Goriški Mohorjevi družbi. Spremnima besedama Milice Kacin Wohinz in hčerke Rade Jelinčič sta tokrat dodala razmišljanje sin Dušan Jelinčič, dokumentarne fotografije pa Žarko Rovšček.

MATEJA RIHTER ZA KRMILOM NEDELJE

S 1. februarjem je postala glavna urednica tednika za Slovence v celovski škofiji Nedelja dosedanja asistentka v Dušnopastirskem uradu in v Misijonski pisarni v Celovcu ter sodelavka Nedelje profesorica slovenščine Mateja Rihter, rojena leta 1985 v Kapli na Kozjaku.

Hanzi Tomažič, ki je stopil v uredništvo leta 1981, od leta 1986 pa je bil glavni urednik Nedelje, je namreč sklenil, da se umakne.

MALA CECILIJANKA

Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice je 8. decembra priredilo v Kulturnem centru Lojze Bratuž tradicionalno Malo Cecilijanko. Nastopilo je 13 sestavov z Goriškega in Tržaškega. Občinstvo je nagovorila mlada predsednica Dekliške vokalne skupine Bodeča Neža Giulia Černic.

IZ SLOVENIJE, Z UPANJEM

To je naslov v slovenščini in angleščini pri Celjski Mohorjevi objavljenega romana, ki ga je napisala univerzitetna profesorica javnega prava na Nizozemskem Maria L. Videc (uradno: Marie-Louise Bemelmans-Videc), ki se je leta 1947 rodila slovenskemu očetu. Sam je bil rojen slovenskim staršem v Porurju, izselil pa se je na Nizozemsko, in ravno življenju predvojnih slovenskih izseljencev na Nizozemskem in v ZDA je knjiga posvečena. Avtorica je bila 12 let tudi krščanskodemokratska članica nizozemskega senata.

Popravek

Jolka Milič, ki vedno kot jastreb izostreno motri vse, kar se ali pa ne premika, me je ljubeznivo opozorila, da je rovaril škrat v mojem prispevku Dušan Pirjevec. Solkanski rojak. Nekaj osebnih spominov na profesorja Univerze v Ljubljani (Mladika, letn. 61, št. 9/10 (dec. 2017). Najprej je Tarasa Kermaunerja preimenoval v njegovega očeta Dušana (str. 38), do mutacije imena pa je prišlo tudi pri Iztoku Osojniku, ki seveda ni Osolnik (str. 41). Spoštovani Jolki Milič se zahvaljujem, ostalim pa opravičujem.

Zoltan Jan

PRADAVNI NAVDIH

Novela je bila priporočena za objavo na 44. literarnem natečaju revije *Mladika*

Edo Radošček

Ur si je hokal sapo v premrle prste in se stiskal k skali, ki se je previsno bočila nad njim. Kolena je imel skrčena do pod brado, da ni čutil lakotnih krčev v želodcu. Že nekajkrat se *Veliki žar* ni prikazal za meglicami in voda ni nehala padati z neba. Zdaj se je med vodo mešalo nekaj belega, nekaj, kar Ur še nikoli ni videl. Videl je, da to belo pada počasneje in da na roki postane voda.

Še nikoli prej ni njegovo pleme prišlo v tako mrzle kraje. Že mnogokrat je *Hladni soj* postal okrogel, odkar so bežali pred *Kosmatini*, ki so prišli od *Velikega žara*. Čeprav ti niso imeli kopij, ampak le gorjače, so jim bili nevarni, ker so bili številnejši in so lovili v tropih. Samo enkrat se je nekaj lovcev njegovega plemena spopadlo s *Kosmatini* in nekaj so jih tudi zabodli. A iz boja se je vrnil samo Šeš, pa še ta z zdrobljenim drugim členkom na roki. Odtlej je pleme le še bežalo, proč od *Velikega žara*. A hrane so tu našli malo, skorajda nič in nekaj najslabotnejših je že omagalo, da niso mogli dalje. Ur je bil čokat in močan, in je dobro držal korak z drugimi. Ni se bal, da ga bo njegovo pleme zaradi lakote pobilo in pojedlo, kot so to tedaj storili z Namom. Tudi Ur je pri tem pomagal, sicer ne bi dobil nobenega njegovega kosa. Nam je bil tedaj že tako slaboten, da ni več lovil, plodov je pa nabral komajda zase.

Va je v polspancu zastokala in se skušala zaviti v polovico čeljustnikove kože, ki ji je ovijala boke. Voda je lila po njej, ker zanjo ni bilo prostora v luknji pod previsom, kjer se je zvil Gu. Ur bi jo rad pokrtil, saj je imel celo *čeljustnikovo* kožo in še predpasnik iz kož dveh *kruleževih* mladičkov, a se je bal Guja. Gu je bil najmoč-

nejši mladec v plemenu in njega so se bali vsi; pogosto pa si je vzel Va. Ur se je spominjal, da je nekoč nek še negodni mladec ponudil Va sočni plod, Gu pa mu je z vejo zdrobil roko.

Odkar je vedel zase, Ur nikoli ni mogel povsem iztegniti ene noge, tako kot drugi v plemenu. Zato je hodil sključeno in si pogosteje kot drugi pomagal pri hoji s skrčenimi prsti obeh rok, čeprav ni vedno hodil po vseh štirih, tako kot *Kosmatini*. Ker je tako hodil, skoraj nikoli ni padel, naj so hodili po še tako nevarnih tleh. Zaradi slabe noge je bil prepočasen za lovca; prav zato je on skrbel za *Mali žar*. Pa tudi zato, ker se je tega že kot nedorasli mladec naučil od Keha.

Mali žar je bila posodica iz posušenega močvirskega blata, trdega kot kamen. V posodici, zamašeni s storžem, je Ur za vse pleme prenašal za pol pesti tleče trhlina omorike, ki je bila trdo naphana v posodici. Vse skupaj je bilo zavito v *uhljatovo* kožo in spravljeno v košarici iz pletenega šibja, ki je visela Uru okrog vratu. Trhlina je tlela cel čas potovanja *Velikega žara* po nebu, vsakič o mraku pa je Ur posodico odmašil in previdno izpihal pepel, da je lahko dosul sveže trhlina iz kožnate vrečke, ki jo je nosil pod pazduho. Nihče v plemenu ni znal tako kot Ur obuditi tudi najrahljšo iskrico v kupu mlačnega pepela in jo končno razpihati v rešilni, dobrotni ogenj.

Ogenj, ki je grel v mrzlih nočeh. Ogenj, ki je branil zverjadi, da ni mogla do otrok in žensk. Ogenj, na katerem si lahko osmodil trdo meso, da je postalo mehkejše in so ga lahko jedli vsi. Ogenj, ki je pomenil razliko med preživetjem in smrtjo celega plemena.

Keh je bil prejšnji čuvar *Malega žara*. On je bil poleg Nama edini v plemenu, ki se je še spominjal, kako so nekoč zdavnaj prišli do *Malega žara* in je to drugim tudi večkrat pokazal. Z mahajočimi rokami je ponazarjal vodo, ki pada z neba, iz ust pa je spuščal grlene zvoke vetra. Naenkrat je visoko dvignil eno roko, z njo zamahnil do tal in rezko, prasketajoče zarenčal. Uru se je zdelo, da kar vidi slepeči ogenj, ki je šinil z neba in zažgal gozd. Keh je ponazoril potrpežljivo čakanje, da se ogenj počasi unese, potem je previdno odšel naprej, vohljal dim in urno odmaknil roko, ko se je delal, da je pravkar prijel tlečo vejo.

V naslednjem suhem obdobju se je Keh nekega dne pridružil lovcem v pogonu na orjaškega *kruleža*. Ob tem se je zgodilo, da mu je *krulež*, čeprav sta mu tičali že dve kopji v telesu, razparal stegno. Keha so položili na kože v votlini in Ur mu je dajal vode, ko je z gibi prosil zanjo. Potem je Ur vmes zadremal in ko se je zdramil, Keh ni več dihal. In tako je pleme razkosalo Keha in na ognju, ki ga je bil on sam zjutraj prižgal, nekoliko osmodilo kose mesa. Ur edini ni mogel jesti od njega, čeprav je bil lačen.

Od tedaj je minilo že mnogo suhih obdobj in Ur je odtlej po vsakem lovu dobival vedno dovolj za jesti. Samo zaradi tega, ker je znal skrbeti za *Mali žar*. Ko si je Gu izbral zase, kar je hotel, so od preostalega prinesli Uru najboljše kose mesa uplenjene divjadi, rib ali gozdnih plodov.

Zdaj pa ni bilo mesa že mnogo časa.

Ur ni vedel koliko, mogoče od tedaj, ko je bil *Hladni soj* zadnjič okrogel. Tu in tam je pleme naletelo na grmiče s sadeži. Bili so kisli in trpki, jedli so jih lahko samo odrasli, otroci pa so jih izpljunili. Nekateri iz plemena so poskušali jesti tudi izkopane korenine in liste dreves. Razkopali so tudi kup iglic in zemlje in si nabrali belih jajčec *lezk*, ki so bile tu večje in so močnejše grizle kot tiste domače. Gu je našel gnezdo s ptičjimi jajci in jih izpil. Niti enega ni dal Vu, ki ga je gledala, čepeč nekaj korakov stran. Nekajkrat so se mladci zapodili za kakšnim *uhljatim* in metali palice in kamne za njim, a bili so od lakote že oslabei in plen jim je vsakič ušel.

Potem so nekateri med njimi začeli dobivati krče. Sesedli so se sredi hoje in občepeli, dokler jih ni minilo. Tu in tam je kakšen med njimi spet dohitel pleme, a Uru se je zdelo, da jih je sedaj manj, kot pred začetkom bega. Ponoči se je slišalo renčanje in Lal, ki je vedno zavohal divjad najbolj na daleč, je ponazoril okorno zibanje *šaparja*. Tega so se vsi najbolj bali, saj je nekoč ta orjaška zver z enim samim udarcem svoje šape raztrgala Tata, najmočnejšega lovca v plemenu. Namesto lučkarjev, ki so nekoč zvečer svutili v temi, so bili tu celi roji brenčočih *pikačev*. Potem je začela padati voda z neba, čeprav še ne bi smelo biti konec suhega obdobja. Postalo je hladno, tako da je lahko vsak videl svoj dih. Nikjer ni bilo nobenega šopa suhe trave, nikjer niti za dlan suhih iglic, da bi lahko Ur o mraku razpihal ogenj.

Drugi so zaradi tega že nejevoljno renčali nanj in Gu ga je brcnil, če mu je prišel preblizu. O mraku ga ni pustil v luknjo pod previsom, da bi Ur lahko na suhem dosul prhline v *Mali žar*. Pomagal mu je le Lal in držal nad posodico svojo opasnico iz *rogovnikove kože*, da bi jo obranil vode z neba. Ur je pihal v pepel in končno sta zagledala slabotno iskrico na dnu posodice. Ko je Ur razprl svojo kožnato vrečico s svežo prhlino, je videl, da je skoraj prazna. Notri v telesu ga je stisnilo in nedoločno je čutil, da je to zelo slabo.

Ur se je zbudil iz rahlega dremeža. Ni vedel kaj je, a bilo je nekaj novega. Bilo je zelo tiho, voda ni več padala z neba. Ni slišal niti skovikanja *ptiča teme*. Ko je pogledal po sebi, je videl, da je prekrit s tistim belim, kar je padalo namesto vode z neba. Čeprav na nebu ni svetil *Hladni soj*, je bilo dosti svetleje, kot je tema navadno bila. Potem je Ur videl, da je to od tal, ki so bila tudi vsa bela.

Naenkrat je zaslišal svarilni klic Lala, ki je oponašal grozeče tuljenje *čeljstnika*.

In potem je tudi sam zagledal prežeče oči, ki so žarele kot pari lučkarjev iz mokrotne teme. Ni bilo ognja, zato so se prikradli čisto blizu in Ur je že slišal njihovo lačno sopenje. Gu je planil iz svoje luknje in zarjovel na boj, Va je zavreščala, Ur pa je zgrabil za vejo in zamahnil po prvi

PRADAVNI NAVDIH

Novela je bila priporočena za objavo na 44. literarnem natečaju revije Mladika

Edo Radošček

Ur si je hokal sapo v premrle prste in se stiskal k skali, ki se je previsno bočila nad njim. Kolena je imel skrčena do pod brado, da ni čutil lakotnih krčev v želodcu. Že nekajkrat se *Veliki žar* ni prikazal za meglicami in voda ni nehala padati z neba. Zdaj se je med vodo mešalo nekaj belega, nekaj, kar Ur še nikoli ni videl. Videl je, da to belo pada počasneje in da na roki postane voda.

Še nikoli prej ni njegovo pleme prišlo v tako mrzle kraje. Že mnogokrat je *Hladni soj* postal okrogel, odkar so bežali pred *Kosmatini*, ki so prišli od *Velikega žara*. Čeprav ti niso imeli kopij, ampak le gorjače, so jim bili nevarni, ker so bili številnejši in so lovili v tropih. Samo enkrat se je nekaj lovcev njegovega plemena spopadlo s *Kosmatini* in nekaj so jih tudi zabodli. A iz boja se je vrnil samo Šeš, pa še ta z zdrobljenim drugim členkom na roki. Odtlej je pleme le še bežalo, proč od *Velikega žara*. A hrane so tu našli malo, skorajda nič in nekaj najslabotnejših je že omagalo, da niso mogli dalje. Ur je bil čokat in močan, in je dobro držal korak z drugimi. Ni se bal, da ga bo njegovo pleme zaradi lakote pobilo in pojedlo, kot so to tedaj storili z Namom. Tudi Ur je pri tem pomagal, sicer ne bi dobil nobenega njegovega kosa. Nam je bil tedaj že tako slaboten, da ni več lovil, plodov je pa nabral komajda zase.

Va je v polspancu zastokala in se skušala zaviti v polovico čeljustnikove kože, ki ji je ovijala boke. Voda je lila po njej, ker zanjo ni bilo prostora v luknji pod previsom, kjer se je zvil Gu. Ur bi jo rad pokrtil, saj je imel celo čeljustnikovo kožo in še predpasnik iz kož dveh kruleževih mladičkov, a se je bal Guja. Gu je bil najmoč-

nejši mladec v plemenu in njega so se bali vsi; pogosto pa si je vzel Va. Ur se je spominjal, da je nekoč nek še negodni mladec ponudil Va sočni plod, Gu pa mu je z vejo zdrobil roko.

Odkar je vedel zase, Ur nikoli ni mogel povsem iztegniti ene noge, tako kot drugi v plemenu. Zato je hodil sključeno in si pogosteje kot drugi pomagal pri hoji s skrčenimi prsti obeh rok, čeprav ni vedno hodil po vseh štirih, tako kot *Kosmatini*. Ker je tako hodil, skoraj nikoli ni padel, naj so hodili po še tako nevarnih tleh. Zaradi slabe noge je bil prepočasen za lovca; prav zato je on skrbel za *Mali žar*. Pa tudi zato, ker se je tega že kot nedorasli mladec naučil od Keha.

Mali žar je bila posodica iz posušenega močvirskega blata, trdega kot kamen. V posodici, zamašeni s storžem, je Ur za vse pleme prenašal za pol pesti tleče trhlina omorike, ki je bila trdo naphana v posodici. Vse skupaj je bilo zavito v uhljatovo kožo in spravljeno v košarici iz pletenega šibja, ki je visela Uru okrog vratu. Trhlina je tlela cel čas potovanja *Velikega žara* po nebu, vsakič o mraku pa je Ur posodico odmašil in previdno izpihal pepel, da je lahko dosul sveže trhlina iz kožnate vrečke, ki jo je nosil pod pazduho. Nihče v plemenu ni znal tako kot Ur obuditi tudi najrahljšo iskrico v kupu mlačnega pepela in jo končno razpihati v rešilni, dobrotni ogenj.

Ogenj, ki je grel v mrzlih nočeh. Ogenj, ki je branil zverjadi, da ni mogla do otrok in žensk. Ogenj, na katerem si lahko osmodil trdo meso, da je postalo mehkejše in so ga lahko jedli vsi. Ogenj, ki je pomenil razliko med preživetjem in smrtjo celega plemena.

Keh je bil prejšnji čuvar *Malega žara*. On je bil poleg Nama edini v plemenu, ki se je še spominjal, kako so nekoč zdavnaj prišli do *Malega žara* in je to drugim tudi večkrat pokazal. Z mahajočimi rokami je ponazarjal vodo, ki pada z neba, iz ust pa je spuščal grlene zvoke vetra. Naenkrat je visoko dvignil eno roko, z njo zamahnil do tal in rezko, prasketajoče zarenčal. Uru se je zdelo, da kar vidi slepeči ogenj, ki je šinil z neba in zažgal gozd. Keh je ponazoril potrpežljivo čakanje, da se ogenj počasi unese, potem je previdno odšel naprej, vohljal dim in urno odmaknil roko, ko se je delal, da je pravkar prijel tlečo vejo.

V naslednjem suhem obdobju se je Keh nekega dne pridružil lovcem v pogonu na orjaškega *kruleža*. Ob tem se je zgodilo, da mu je *krulež*, čeprav sta mu tičali že dve kopji v telesu, razparal stegno. Keha so položili na kožo v votlini in Ur mu je dajal vode, ko je z gibi prosil zanjo. Potem je Ur vmes zadremal in ko se je zdramil, Keh ni več dihal. In tako je pleme razkosalo Keha in na ognju, ki ga je bil on sam zjutraj prižgal, nekoliko osmodilo kose mesa. Ur edini ni mogel jesti od njega, čeprav je bil lačen.

Od tedaj je minilo že mnogo suhих obdobj in Ur je odtlej po vsakem lovu dobival vedno dovolj za jesti. Samo zaradi tega, ker je znal skrbeti za *Mali žar*. Ko si je Gu izbral zase, kar je hotel, so od preostalega prinesli Uru najboljše kose mesa uplenjene divjadi, rib ali gozdnih plodov.

Zdaj pa ni bilo mesa že mnogo časa.

Ur ni vedel koliko, mogoče od tedaj, ko je bil *Hladni soj* zadnjič okrogel. Tu in tam je pleme naletelo na grmiče s sadeži. Bili so kisli in trpki, jedli so jih lahko samo odrasli, otroci pa so jih izpljunili. Nekateri iz plemena so poskušali jesti tudi izkopane korenine in liste dreves. Razkopali so tudi kup iglic in zemlje in si nabrali belih jajčec *lezk*, ki so bile tu večje in so močnejše grizle kot tiste domače. Gu je našel gnezdo s ptičjimi jajci in jih izpil. Niti enega ni dal Vu, ki ga je gledala, čepeč nekaj korakov stran. Nekajkrat so se mladci zapodili za kakšnim *uhljatim* in metali palice in kamne za njim, a bili so od lakote že oslabei in plen jim je vsakič ušel.

Potem so nekateri med njimi začeli dobivati krče. Sesedli so se sredi hoje in občepeli, dokler jih ni minilo. Tu in tam je kakšen med njimi spet dohitel pleme, a Uru se je zdelo, da jih je sedaj manj, kot pred začetkom bega. Ponoči se je slišalo renčanje in Lal, ki je vedno zavohal divjad najbolj na daleč, je ponazoril okorno zibanje *šaparja*. Tega so se vsi najbolj bali, saj je nekoč ta orjaška zver z enim samim udarcem svoje šape raztrgala Tata, najmočnejšega lovca v plemenu. Namesto lučkarjev, ki so nekoč zvečer svetili v temi, so bili tu celi roji brenčevih *pikačev*. Potem je začela padati voda z neba, čeprav še ne bi smelo biti konec suhega obdobja. Postalo je hladno, tako da je lahko vsak videl svoj dih. Nikjer ni bilo nobenega šopa suhe trave, nikjer niti za dlan suhих iglic, da bi lahko Ur o mraku razpihal ogenj.

Drugi so zaradi tega že nejevoljno renčali nanj in Gu ga je brcnil, če mu je prišel preblizu. O mraku ga ni pustil v luknjo pod previsom, da bi Ur lahko na suhem dosul prhline v *Mali žar*. Pomagal mu je le Lal in držal nad posodico svojo opasnico iz *rogovnikove* kože, da bi jo obranil vode z neba. Ur je pihal v pepel in končno sta zagledala slabotno iskrico na dnu posodice. Ko je Ur razprl svojo kožnato vrečico s svežo prhlino, je videl, da je skoraj prazna. Notri v telesu ga je stisnilo in nedoločno je čutil, da je to zelo slabo.

Ur se je zbudil iz rahlega dremeža. Ni vedel kaj je, a bilo je nekaj novega. Bilo je zelo tiho, voda ni več padala z neba. Ni slišal niti skovikanja *ptiča teme*. Ko je pogledal po sebi, je videl, da je prekrit s tistim belim, kar je padalo namesto vode z neba. Čeprav na nebu ni svetil *Hladni soj*, je bilo dosti svetleje, kot je tema navadno bila. Potem je Ur videl, da je to od tal, ki so bila tudi vsa bela.

Naenkrat je zaslišal svarilni klic Lala, ki je oponašal grozeče tuljenje *čeljustnika*.

In potem je tudi sam zagledal prežeče oči, ki so žarele kot pari lučkarjev iz mokrotne teme. Ni bilo ognja, zato so se prikradli čisto blizu in Ur je že slišal njihovo lačno sopenje. Gu je planil iz svoje luknje in zarjovel na boj, Va je zavreščala, Ur pa je zgrabil za vejo in zamahnil po prvi

senci, ki je skočila nanj. Čeljustnik je boleče zatulil, a isti hip se je v Urovo vejo zagrizel že drugi. Močno je potegnil, a na mokrih tleh mu je spodrsnilo in čeljustnik je padel nanj. Zver je renčala in srdito je hlatala po veji in v Urove nosnice je puhnil smrad iz njenega žrela. Nekako je uspel zavrteti vejo z obema rokama in čeljustnika tako dobil podse. Usločil je hrbet in z zdravo nogo z vso težo potisnil, dokler ni slišal pokanja reber. Zravnal se je in pobil zver do kraja, nato pa se je onemoglo sopeč sesedel ob njej.

Okrog njega se je slišalo kričanje ostalih iz plemena in nato cviljenje bežečih čeljustnikov. Boj je bil zdaj končan in pleme je v medlem soju beline zvleklo nekaj kosmatih trupel na kup. Kmalu se je začelo daniti in tako so našli tudi truplo dekleta s pregriznjem grlom, ki ga zveri niso utegnile odvreči. Tudi nekaj drugih je imelo rane in Lal je puščal krvavo sled za seboj, dokler si ni prevezal roke s plezalko.

Ur je previdno razpihal pepel v Malem žaru in ugledal na dnu posodice komaj opazno iskrico, manjšo od lezke.

Iz kožnate vrečice s prhlino je iztresel zadnje ostanke v posodico, Lal pa mu je pri tem sopel v vrat. Čeprav so poskušali razgresti mokro belo snov, niso pod njo našli prav nič suhega, da bi lahko zakurili ogenj. Tako je Gu, ki je imel najostrejši kamen, odrl enega čeljustnika. Izrezal mu je jetra, ki jih je pridržal zase, nato pa je Lal razrezal ostalo meso. Vsi so dobili nekaj, tudi otroci. Ti sicer niso mogli zgristi žilavega mesa, ampak so samo žvečili, dokler jim v ustih niso ostala le suha vlakna.

Čeprav se je že čisto zdanilo, ni bilo tako svetlo kot navadno. Dalo se je gledati v Veliki žar, ki zdaj ni bil dosti svetlejši, kot je Hladni soj. Ko so se odpravili dalje, je Ur stopal po sledovih tistih pred njimi, da bi ga manj zeblo v noge. Pred Urom sta sedaj hodila dva otroka. Gazila sta po mokri, gladki belini, ki se je ponekod spreminjala v vodeno brozgo. Ur je sicer slišal rahlo pokljanje pod otroško nogo, vendar se ni zmenil zanj, saj ga je bela snov grizla v noge kot z zobmi.

Potem so se tla kar naenkrat vdrla pod njim, belina se je razklala v ostre plošče in ledena voda mu je pljusnila čez glavo.

Hip zatem je že spet stal do prsi v vodi, hlatal je za zrakom in pljuval blato in bilke močvirske trave. Trudoma je pribredel do plitvine, še enkrat mu je spodrsnilo in končno se je spravil na vse štiri na spolzki, razmočeni breg. Ko je dvignil pogled, je videl Lala, kako strmi vanj z odprtimi usti. Tudi Va ga je strme gledala in Gu, potem tudi ostali odrasli iz plemena. Ko je Ur tako klečal na tleh, se je ozrl na svoje prsi in videl, da po njih tečejo drobni curki vode iz njegovih las.

Spet ga je stisnilo nekje notri v telesu, kajti zagledal je Mali žar, a brez storža, v raztrgani uhlatovi vrečki. Zgrabil ga je in pogledal v posodico. Notri ni bilo več nobene iskre, nobene toplote, še suhega pepela ne. Bila je le blatna voda in nekaj močvirskih trav, ki so bingljale iz ustja posodice.

Vsi so bili čisto tiho, kot da so na preži za divjadjo. Potem se je začul vzdih, nekje iz množice. Va je začela potihoma, žalobno tuliti in nekaj drugih žensk ji je pritegnilo. Moški so uprto gledali vanj, le Lal se je obrnil stran. Gu je ves zaripel visoko dvignil kopje in z njim togotno zamahnil proti Uru. Ko se Ur ne bi bil vrgel v stran, bi mu kopje prebodlo život, tako pa ga je zadelo le v bok, a ne dovolj močno, da bi se zapičilo vanj.

Ur se je obrnil in stekel proč, tako močno je tekkel, kot tedaj, ko ga je preganjal šapar. Ustavil se je šele, ko ni dobil več sape vase in videl je, da ga nihče več ne podi. Zdaj je začutil rano, ki ga je močno peknila. Pobral je nekaj beline v dlan in si jo pritisnil na bok in to mu je ublažilo skelenje. Njegovo pleme se je bilo že odpravilo dalje in Ur je počasi odšepal za njimi. Ves čas je pazil, da jim ni prišel preblizu.

Veliki žar se je zdaj vrnil v polnem sijaju, a pleme se je čisto brezvoljno vleklo dalje. Nihče se ni ozrl na Ura, ki je hodil daleč stran od drugih. Belina je že čisto izginila, tla so se začela bolj in bolj dvigati in vsepovsod je bilo na pretek suhljadi.

Le rešilne iskre ni bilo več na dnu Malega žara. Zato tudi ognja ni bilo.

Že sedaj je bilo mraz, slutili pa so, da bo v temi še bolj. Sledovi čeljustnikov so na gosto prepredali tla, vmes pa je Lal pokazal tudi na

sled *sabljezobega*. Na nekem drevesu so sledovi mogočnih krempljev kazali, da tudi šapar ni daleč. Pleme je z nagonским strahom pričakovalo še eno grozljivo in lakotno noč.

Ur se je zbudil še v temi. Otrpel od mraza se je skušal pretegniti, a bi bil kmalu izgubil ravnotežje. Zadnji hip se je oprijel debele veje in pogledal dol na tla, ki so bila za več njegovih višin pod njim. Pod njegovim drevesom so *čeljunistiki* že končali svojo gostijo in odšli dalje, kajti prav od blizu se je slišalo rjojenje *sabljezobega*. Potem se je pokazal prvi svit in tedaj je Ur zagledal nekaj belega. Pogledal je bolje in videl, da so to razmetane kosti dveh iz plemena.

Ur je bil ves nemiren – nekako čudno, nenavadno nemiren.

Nekje znotraj njega se je zdaj prikazovala nejasna podoba obrežja vode in kamnov na njem. Ni vedel, kaj to pomeni, a vedel je, da mora tja. Mora. Komaj je dočakal, da se je za gorami prikazal rob *Velikega žara* in takoj je začel okorno plezati z drevesa.

Tudi nekaj drugih se je medtem že prebudilo, a so še nezaupljivo ovohavali zrak in boječe pogledovali dol, na poraščena tla. Gu je poklical Lala in nekaj drugih, da so se s kopji in gorjačami v rokah odpravili na lov.

Ur se je prihuljeno odpravil skozi visoko travo in skrbno prisluškoval redkim glasovom zgodnjega jutra.

Rjojenje *sabljezobega* se je slišalo že bolj od daleč, oglašali so se le ptiči. Ko se je že precej oddaljil od skupine dreves, je videl za lučaj kopja daleč manjši trop *rogovnikov*. Samec je gledal naokrog in ovohaval zrak, nekaj samic pa je paslo travo.

Potem pa je Ur spet začutil tisti čudni nemir znotraj in začel teči proti vodi, ki se je zdaj že dobro videla. Na bregu se je še enkrat ozrl naokrog. Bilo je videti daleč in nikjer ni bilo nevarnosti. Počeni je in se začel pomikati dalje tako, da se je vsakič oprl s členki rok na tla.

Ur je zdaj razločno čutil, da potrebuje prav poseben kamen.

Dvigal je posamične, za pest velike kamne k očem, a jih je spet odvrigel. Rabil je drugačen,

čisto poseben kamen in ni ga še našel. Usedel se je na prod in napeto premišljeval.

Čeljust se mu je povesila in nekaj slin se mu je pocedilo po prsih. Popraskal se je in si otrebil nos. Videl je ribo, ki je plavala v plitvi vodi čisto blizu brega, a ni vzel kamna, da bi jo pobil. To zdaj ni bilo tisto. Ur je spet vstal in zabredel v plitvo vodo. Ni gledal za ribami, gledal je za kamnom, tistim posebnim. Čutil je, da ko ga najde, se bo zapolnilo tisto prazno nekje v njem.

Voda je bila tako mrzla, da so mu dreveneli prsti na nogah. Nenadoma pa je nepremično obstal.

Potem se je sklonil in pobral nek kamen, belkast in ves oglat. Ko ga je dvignil, ga je Veliki žar obsvetil in Uru se je zdelo, da ta kamen nekako žari. Kmalu je našel še enega takega, le da je bil nekoliko manjši. Ur je v vsako pest stisnil enega in začel teči nazaj, proti svojim.

Pleme se je potikalo med drevesi, a Guja, Lala in ostalih lovcev še ni bilo nazaj. Nekateri so iskali plodov v grmovju, drugi so pa gledali, ali so *čeljunistiki* pustili kaj mesa na kosteh žrtev. Pogledali so Ura in se razočarano obrnili proč, ko so videli, da ne prinaša nič užitnega.

Ur je odložil svoja kamna pod drevo in začel iskati naprej, saj tisto prazno v njem še ni odnehalo.

Z bližnje omorike je s kamnom odbil več kosov suhega, smolnatega lubja in ga na ploščati skali strl v prah, tako, da je kamen vrtel sem in tja. Pod velikim drevesom, kjer ni bilo rose, je nabral suhe trave in odbral samo najdrobnejše bilke. Pomel jih je med dlanmi, da so se spremenile v puhaste laske. Zelo je pazil, da jih ni odpihnil s svojo sapo in jih previdno stresel na ploščato skalo, preko prahu iz lubja. *Veliki žar* je zdaj že prijetno grel in Ur je v nošnicah čutil, da prah diši suho in smolnato.

Potem je zagledal Va, ki je počeni k njemu in mu pomolila kost, na kateri je bilo še nekaj malega mesa.

Ur je odkimal in se spet zamislil. Vzel je oba belkasta kamna v roke in ju zamišljeno trkal drug ob drugega, da je razhlo pozvanjalo. Praznina znotraj njega se kar ni hotela poleči, spremenila se je že v nekako nestrpnost. Ur je

čutil nekaj podobnega, kot takrat, ko je prvič odmašil storž s posodice s tlečo trhlino *Malega žara*. Ali kot takrat, ko je zamahnil z vejo na *uhljatega*. Ali kot takrat, ko je s kamnom udaril in pobil ribo.

UDARIL!

Prešinilo ga je, kot bi ga bil zbodel *pikač*.

Pokleknil je k skali in začel močno udarjati z enim kamnom ob drugega nad nadroblijenim netivom. Va in še nekaj žensk in otrok je zabodeno gledalo, kako letijo žareče iglice od kamnov in zavohali so smod. Ur je tolkel vse močnejše, pot mu je tekel s čela in enkrat je vmes zastokal, ker se je udaril v prste. Več iglic je že zadelo travne nitke, ki so se pri tem zvile in kratko zažarele. Bile pa so predaleč narazen in niso hotele vneti ostalih.

Ur je za kratko odnehal in z okornimi prsti pazljivo popravljaj kupček nitk, dokler niso bile razporejene križem, v tenkih plasteh druga preko druge. Z laktom si je otrl pot s čela in spet udaril oba kamna med seboj.

In tedaj, nenadoma, je skočila dolga, svetla iskra med nitke, zažarelo jih je kar več hkrati – in Ur je nadvse previdno, narahlo popihal. Pojavil se je majcen plamenček, nič večji od *lezke*, nato pa je počasi narastel in zdaj se je vnel tudi smolnati prah. Ženske so krulile od razvnetosti, otroci so poskakovali, starci so priznavalno grčali, Va ga je objela, Ur pa je sopol od navora in pazljivo nalagal tenke vejice preko novega, pravkar rojenega *Malega žara*.

Kar naenkrat pa so vsi okrog njega utihnili in se umaknili vstran in ko se je Ur ozrl preko ramena, je videl, da nekaj korakov za njim stoji Gu.

Divje je strmel v Ura in smrt je gledala iz njegovega sovražnega pogleda. Gu je bil razdražen, ker se je moral vrniti brez plena, zdaj pa mu je grozilo še to, da mu bo kruljavec ogrozil prvo mesto v plemenu.

Ali sploh ni videl *Mali žar* na skali za Urovim hrbtom, ali pa se ni zmenil zanj; v slepem srdcu je zarjovel in se zakadil v Ura. Oba sta padla preko gorečih vej, te so se razletele daleč naokrog in Ur je zastokal od žgoče bolečine na svojem hrbtu. Čutil je, da ga Gu davi, z zadnjimi močmi mu je nekako uspelo odtrgati tiste

strašne roke s svojega vratu, a Gu je tedaj segel po svojo gorjačo, visoko jo je dvignil nad glavo in Ur je spoznal, da je to njegov konec.

Otrpel je ždel, mižal in čakal zadnji udarec – a v tistem trenutku je nekaj mehko tlesknilo, kot če bi kdo vrgel kamen v močvirje in Ur je začutil nekakšno mlahavo težo, ki mu je padla preko nog.

Ko je odprl oči, se je bebavo zazrl v Gujevo truplo, ki mu je iz hrbta štrlel ročaj Lalovega kopja.

Nihče se ni zmenil zanj, vsi so planili do tlečih vejic in jih skušali zbrati na kup, Va je hlipajoč skušala nastrgati nezatne koščke žerjavice, ki so hitro pominevale in sivele. Potem so se vsi ozrli v Ura in iz njihovih obrazov je razbral rotnje in obup. Potegnil je noge izpod mrtve teže, težko vstal in se opotekel do ploščate skale.

Tam je zgrabil tistih nekaj bilk suhe trave, jih skrbno potresel preko ugašajočih vejic, dodal še pol ščepca preostalega prahu iz omorikinega lubja, se nizko sklonil in okrog tega kupčka sklenil dlani v obroč.

Potem je nestrpnost čakal, z glavo tik nad dlanmi, v oči se mu je sukljal čisto rahel dimček in strah mu je stiskal grlo, da dim ne bi pojenjal.

Tudi vsi okrog Ura – lovci, nabiralke, starci in otroci – so tudi čakali, tihi in nepremični kot skale. Ko se je dim malo zgostil, je Ur rahlo, čisto rahlo popihal in hip zatem so se mu usta raztegnila v širok nasmeh. Neznatni jezički plamena so se polagoma razraščali in Ur je dodal še suhih vejic, a ne preveč. Medtem, ko ga je dim naraščajočega ognja grizel v oči in so ostali iz plemena radostno hrumeli, se je Ur začel zavedati, da bo odslej drugače.

On in njegovo pleme znajo narediti ogenj in to jih bo napravilo drugačne. Iz njih bo izšel nov, močnejši rod.

Rod zmagovalcev.

RAZMIŠLJANJE ZDOMSKE TRŽAŠKE SLOVENKE

XIX. Soočanje z nemščino

Mirella Urdih

Bilo mi je kakih enajst, dvanajst let, ko se mi je obetalo, da bi šla na počitnice v Avstrijo. Imela sem že pripravljen potni list in iz malega priročnika sem se začela učiti nemščine: »Guten Morgen! Wo ist der Bahnhof, bitte?« in podobne standardne stavke za priložnostne turiste. Žal je šlo vse po vodi in nemški priročnik je izginil na dnu najnižjega predala. V šoli smo se začeli ukvarjati z angleščino, za nemščino ni bilo več časa, pa še zoprna mi je naenkrat postala. Najverjetneje zato, ker je bila v moji podzavesti povezana z neizpolnjeno željo po počitnicah na tujem, morda pa tudi zato, ker sem začela slišati in brati svojevrstne zgodbe o Nemcih, ki so požigali slovenske vasi,

odganjali slovenske ljudi v izgnanstvo, iz katerega so se vračali šele po dolgih letih trpljenja ali sploh nikoli več. Ljubezen do maternega jezika, ki mi ga je bilo dano spoznati šele z devetim letom, in ponos ob zavesti, da pripadam svojemu narodu, sta bila preglbokata, da bi v mojih možganih bilo še kaj prostora za jezik sovražnika. Odločila sem, skratka, da mi nemščina ne gre, da je pretežka.

Z leti je moje zanimanje za jezike na splošno vedno bolj naraščalo, tako da sem se po maturi usmerila v študij angleščine, ki sem ga skušala izpopolniti z nekajmesečnim bivanjem v Angliji, od koder se nisem želela vrniti brez kakšne knjige v originalu. Ko sem se nekega dne sprehajala po

ne vem katerem london-skem *Endu*, zagledam med knjigami, ki so bile razporejene na mizi ob vhodu v neko knjigarno, malo knjižico, ki je takrat zaslovela po celem svetu: *Dnevnik Ane Frank*. Nisem si dvakrat pomišljala, stopila sem v trgovino in se potešena vrnila iz nje s knjižico v rokah.

Malokdaj prej ali pozneje sem kakšno knjigo tako mrzlično prebrala kot ravno to. In začela sem premišljevat, kako je neki bilo mogoče, da se je kaj takega zgodilo. Brala sem nato še druge podobne in se vsakič nisem mogla prečuditi, da more človek – po eni strani – tako

Levo: Petrova sudetska sorodnica Elisabeth in Mirella Urdih; desno: potrdilo o opravljenem izpitu iz nemščine

daleč zaiti, po drugi pa, da so človeška telesna in duševna moč ter upanje neizmerni.

Pisalo se je leto 1960, ko sem se prvič znašla na Nemškem. Spremljala sem namreč Petra, ki ga je Siemens povabila v Erlangen na razgovor. Mimogrede sva se ustavila tudi v Münchnu, kjer je imel daljne sorodnice. Bilo je točno 2. novembra, ko sva se podala v Dachau, saj ne bi mogla bolje počastiti dneva mrtvih, kot da se pokloniva tistim, ki so na tako krut način odšli s tega sveta. Če sva koga vprašala za pot, se je pretvarjal, kot da ne bi razumel najine okorne nemščine, čeprav so bile besede *Dachau-Konzentrationslager* jasno izrečene ... ali morda še prejasno, tako da so gre-nile vest in prebujale potuhnjeno zavest sokrivde. To je bilo leta 1960, ko se o nekdanjem dogajanju še ni tako odkrito govorilo kot kasneje.

Taborišče je bilo vsekakor negovano. Ne sicer barake, kjer so se trpini prebijali skozi zadnje bridke dni ali ure življenja, pač pa krematoriji in grobovi. Povsod napisi, povsod rože in v največjem krematoriju muzej z dokumenti, slikami, relikvijami ... vse v najlepšem redu, nemško sistematično urejeno. In vendar niso uničili dokazov, vendar obstajajo knjige v nemščini, velikega formata, več kot ena za vsako koncentracijsko taborišče. Dokumentarnih filmov je nič koliko in ne ležijo le v kinotekah, ampak so jih nekako do deset, petnajst let od tega vedno znova predvajali po televiziji ali na kakem seminarju, kjer je med debatami, ki so filmom sledile, bilo slišati na pretek kritičnih opazk s strani mladih. Z leti se je to poglelo, saj aktualne tragedije, naravne nesreče, atentati in poboji pokrivajo dobršen del dokumentarnih oddaj.

Pred najinim odhodom v Nemčijo sem med opoldanskim premorom hodila k Petrovi teti Giti, zato da mi pomaga premostiti začetne težave v soočanju z nemščino, saj jezika nisem znala in nemški svet mi je bil tuj, pa me je vendarle mikal.

Kot prvo sem se naučila otroško izštevanko:

*Eins, zwei, Polizei
drei, vier, Grenadier
fünf, sechs, alte Hex'
sieben, acht, gute Nacht
neun, zehn, schlafen geh'n.
Elf, zwölf, lauter Wölf*

*dreizehn, vierzehn, nur nicht stürzen
fünfzehn, sechzehn, Raben krächzen
siebzehn, achtzehn, Pflanzen wachsen
neunzehn, zwanzig, die Butter ist ranzig.¹*

Žal mi v kratkem času ni bilo mogoče, se veliko več naučiti. Poleg tega sem po šolski kari-eri – od osnovne šole preko klasične mature do prevajalske diplome in tečaja bančništva – dose-gla nekakšno začasno nasičenost, tako da se niti v Erlangenu nisem mogla lotiti rednega novega študija. In situacija, v kateri sem se znašla kot mlada žena in gospodinja v tujem ambientu, me je vsekakor popolnoma zaposlila. Pa vendar sem kot spužva vsrkavala, karkoli sem slišala v trgovini, na cesti ali po radiu, ki sva ga utegnila kmalu kupiti, in sicer iz redne oddaje za šole. Po-magala pa sem si tudi z revijo, kjer sem iz pod-napisov številnim fotografijam skušala razumeti vsebino in si zapomniti, kako se čemu pravi.

S časom sem si vendarle prisvojila toliko nemščine, da sem lahko brez večjih problemov pisala in prevajala kakšno pismo, članek, do-kument iz nemščine, oziroma v nemščino. In potem ko sem bila že skoraj deset let v službi pri tekstilni industriji in sem predsedala v tehnično redakcijo pri Siemensu, se mi je znova stožilo po šolskih klopeh. Vpisala sem se torej na ljudsko univerzo, redno obiskovala tedenski pouk in koncem šolskega leta prestala zaključni izpit z zelo dobrim uspehom. S čimer je bilo dokazano, da je imel Mark Twain prav, ko je trdil, da je za obvladanje nemščine potrebnih trideset let!

Ko se je kolega, ki je bil pristojen za kataloge v španščini, upokojil, sem prevzela za zadnja tri leta še njegovo delo. Zato sem se vpisala tudi v tečaj španščine, da osvežim svoje znanje. Izde-lala sem pa samo z dobrim uspehom, in ko me je nato profesor pohvalil, rekoč: „Ma Lei parla bene l'italiano!“, nisem mogla drugače, kot da se mu – nekoliko v zadregi – nasmehnem.

¹ *Ena dve, policija
tri, štiri, grenadir
pet, šest, stara coprnica
sedem, osem, lahko noč
devet, deset, iti spat
enajst, dvanajst, sami volkovi
trinajst, štirinajst, le ne pasti
petnajst, šestnajst, krokarji krakajo
sedemnajst, osemnajst, rastline rastejo
devetnajst, dvajset, maslo je žltavo.*

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, Ul. Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com
redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.

Registrirana pri trgovinski
zbornici v Trstu dne 21.4.1999
pod številko 114276.

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št.193
dne 6.4.1957
ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. –
Nova Gorica

Izhajanje revije podpirata
Urad Vlade RS za Slovence
v zamejstvu in po svetu
in Dežela FJK.

UREDNIŠKI ODBOR

Marij Maver
(odgovorni urednik),
David Bandelj, Andrej Černic,
Erika Jazbar, Ivo Jevnikar,
Saša Martelanc, Sergij Pahor,
Mitja Petaros, Anka Peterlin,
Nadia Roncelli, Matjaž Rustja,
Tomaž Simčič, Breda Susič,
Jernej Šček in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE

Lojzka Bratuž, Silvija Callin,
Jadranka Cergol, Peter Černic,
Marija Češčut, Danilo Čotar,
Liljana Filipčič,
Diomira Fabjan Bajc,
Lučka Kremžar De Luisa, Peter
Močnik, Milan Nemac, Adrijan
Pahor, Bruna Pertot, Ivan
Peterlin, Alojz Rebula, Peter
Rustja, Marko Tavčar, Zora
Tavčar, Evelina Umek, Neva
Zaghet, Edvard Žerjal in
člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike
stane 4,00 €.

Celoletna naročnina za Italijo
in druge države 30,00 €;

po letalski pošti:
Evropa 50,00 €,
Amerika 60,00 €,
Avstralija 65,00 €.

Plačilo s poštnim tekočim
računom 11131331 –
Mladika - Trst.

Na banki: Zadrúžna kraška
banka - Banca di Credito Co-
operativo del Carso (IBAN: IT58
S089 2802 2010 1000 0016 916;
SWIFT: CCRTIT2TV00).

ZAPISNIK 46. LITERARNEGA NATEČAJA MLADIKE

Komisija literarnega natečaja Mladike, ki se je sestala v četrtek, 8. februarja 2018, na sedežu Slovenske prosvete na Ulici Donizetti 3, je obravnavala 69 prispevkov v prozi in 71 ciklusov pesmi, ki so v roku prispeli na natečaj. Komisija je po temeljiti razpravi in oceni dospelih prispevkov podelila sledeče nagrade:

PROZA

Prvo nagrado prejme novela *Slike ob meji*, ki je prispela pod psevdonimom Konfin. Avtorica je **Darinka Kozinc** iz Solkana.

Drugo nagrado prejme novela *Sirota Jera*, ki je prispela pod psevdonimom Šifra SJ-18052. Avtor je **Roman Rozina** iz Orehovice pri Izlakah.

Tretjo nagrado prejme novela *Laž ima kratke noge*, ki je prispela pod psevdonimom Milčinski. Avtorica je **Tadeja Krečič** Scholten iz Ljubljane.

Komisija priporoča za objavo še novele: Zadnja stran župnijske kronike Boža Rustje, Brezdomka Bernadette Pojbič, Ljubezen na daljavo Mojce Petaros, Prvi ponedeljek v maju Viktorja Cara, Prvega ne pozabiš nikoli Tadeje Krečič Scholten.

POEZIJA

Prvo nagrado prejme cikel pesmi *Pogovor med verujočim in brezbožnim*, ki je prispel pod psevdonimom Gal. Avtorica je **Marija Švajncer** iz Maribora.

Drugo nagrado prejme cikel pesmi *Nočni avto za Jeruzalem*, ki je prispel pod psevdonimom Svetozar. Avtor je **Lev Detela** z Dunaja.

Tretjo nagrado prejme *cikel pesmi*, ki je prispel pod psevdonimom Črna Lujka. Avtor je **Dare Gozdnikar** iz Celja.

Komisija priporoča za objavo še cikel pesmi *Drevesa z njenega vrta* Stanke Devjak, cikel pesmi *Mateja Grudna*, cikel pesmi *Metke Kacin Beltrame* in cikel pesmi *Bojane Daneu Don*.

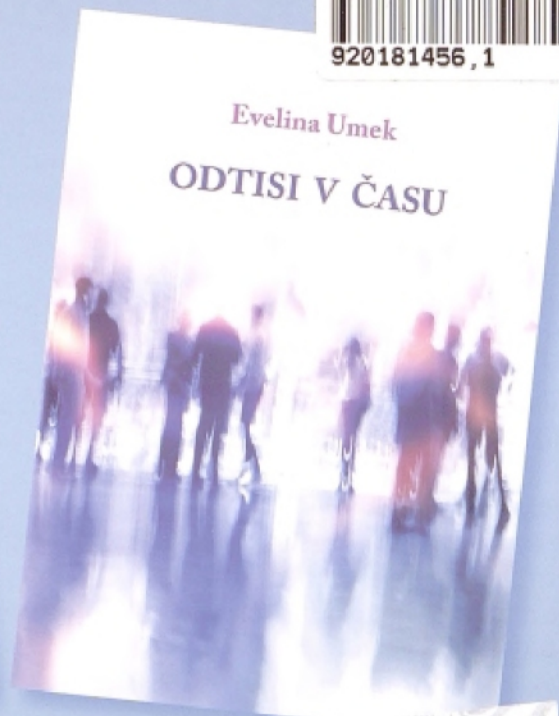
LISTNICA UPRAVE

DAROV V TISKOVNI SKLAD:

Jože Habinc – 20,00 €; Zlatka Obed – 10,00 €; Janez Gradišnik – 20,00 €; Jože Strgar – 20,00 €; Cveto Ukmar – 20,00 €; Emidij Susič – 40,00 €; Aleksander Cergol – 20,00 €; Marija Prukar – 10,00 €; Antek Terčon – 20,00 €; Maria Elsbacher – 20,00 €; Marija Inzko – 10,00 €; Aleksander

Furlan – 20,00 €; Ivo Kralj – 20,00 €; Živka Marc – 40,00 €; Marko Kos – 10,00 €; Nadja Malalan – 20,00 €; Livij Valenčič – 20,00 €; Pavel Zlobec – 20,00 €; Patrizia Krevatin – 10,00 €; Rožica Pertot – 30,00 €; Lojze Debelis – 20,00 €; Marija Žgavec – 20,00 €; Mirella Merku – 50,00 €; Robert Petaros – 20,00 €; H.P. – 20,00 €.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

ZALOŽBA MLADIKA

Ul. Donizetti 3, 34133 Trst, Italija

tel. +39 040 3480818 · fax +39 040 633307

uprava@mladika.com · redakcija@mladika.com

www.mladika.com